

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

KW

ART

ALL

GODINA XXI-1|2-2024

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

Autori priloga:

Lucija Burić
Valnea Delbianco
Boris Dundović
Ivo Glavaš
Ena Katarina Haler
Luka Hornung

Ana Kaniški
Irena Kraševac
Patricia Počanić
Ana Šverko
Andrej Žmegač

K
M
A
R
T
A
L

ISSN 1845-4356

Nova izdanja—Znanstveni skupovi i radionice—Varia—Projekti HRZZ

GODINA XXI-1|2-2024

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

GODINA XXI-1|2-2024

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Andrej Žmegač
UREDNIŠTVO: Darka Bilić, Boris Dundović, Petar Prelog
LEKTURA: Dunja Aleraj Lončarić
GRAFIČKI DIZAJN: Mario Aničić
TIPOGRAFIJA: Brioni i Lumin Sans, Nikola Đurek

IZDAVAČ:

Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68
10000 Zagreb, Hrvatska
tel: +385 1 61 12 047
faks: +385 1 61 12 742
e-mail: kvartal@ipu.hr
<https://www.ipu.hr/article/hr/81/kvartal-kronika-povijesti-umjetnosti-u-hrvatskoj>

ISSN 1845-4356 [ONLINE IZDANJE]

Sadržaj

Nova izdanja

- 6 Ana Kaniški **Umjetnost u službi uspomene, statusa i vjere u zagrobni život**
- 14 Luka Hornung **Stilske transformacije Vjekoslava Bastla – od simboličkog naboja do modernističkog purizma**
- 24 Ena Katarina Haler **U sjećanje na protagonista moderne arhitekture**
- 32 Valnea Delbianco **Maroevićevo razumijevanje i tumačenje Drugoga**

Znanstveni skupovi i radionice

- 42 Ivo Glavaš **Konferencija znanstveno-stručne radionice „3D Sebenico. Documentation, Preservation and Valorisation of Venetian-era Fortification as a Cultural Heritage Route“**
- 52 Lucija Burić **U spomen Vinku Zlamaliku**
- 60 Patricia Počanić **Sinteza eksperimentalnog djelovanja – izložba i znanstveno-stručni skup o opusu Aleksandra Srneca**

Varia

- 70 Andrej Žmegač **Jedno Tartaglino pismo Meštroviciu (1919.)**
- 78 Boris Dundović **O nužnosti povratka pravoj kritici**

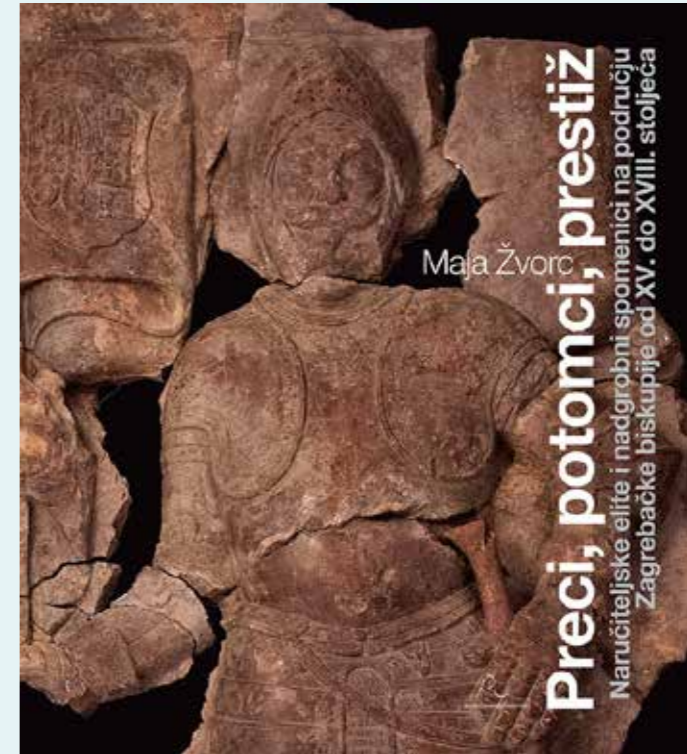
Projekti HRZZ

- 88 Ana Šverko **„Where East meets West“: Putopisni narativi i stvaranje slike o umjetničkoj baštini Dalmacije u modernoj Europi (c. 1675. – c. 1941.)**
- 92 Irena Kraševac **Arhitektura i kultura stanovanja u Zagrebu 1880. – 1940.**

 Nova izdanja

Ana Kaniški

Umjetnost u službi uspomene, statusa i vjere u zagrobni život

MAJA ŽVORC, *Preci, potomci, prestiž. Naručiteljske elite i nadgrobnji spomenici na području Zagrebačke biskupije od xv. do xviii. stoljeća*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2023., 323 str.

ISBN 978-953-373-037-0

Knjiga povjesničarke umjetnosti Maje Žvorc prva je sustavna obrada segmenta kiparskoga stvaralaštva na području povijesne Zagrebačke biskupije od 15. do 18. stoljeća. Začeta kao doktorska disertacija, nastala je na temelju prikupljanja, iščitavanja, analize i vrednovanja različitih podataka o nadgrobnim spomenicima, sadržanih u arhivskim izvorima, objavljenim radovima, na skicama, nacrtima i fotografskoj građi, ali i autopsije spomenika na izvornim položajima i mjestima na koja su izmješteni i gdje su sačuvani. U vidu stvaranja sinteze o nadgrobnicima, uključujući formalnu, stilsku i ikonografsku analizu, osvrt na utjecaj slikarstva, grafike i arhitekture na tu vrstu opusa, utvrđivanje htijenja naručitelja i udjela kipara i kiparskih radionica, autorica obuhvaća sačuvane, ali i izgubljene (dokumentirane) nadgrobne čineći srž svojeg povijesnoumjetničkog istraživanja jer joj likovnim motivima pružaju praćenje likovnoga razvoja nadgrobnika.

Uvidjevši da su nastali u okviru europskoga kulturnog i umjetničkoga kruga, autorica iznosi povijesni razvoj tradicije pokapanja pokojnika od nekropola do gradskih groblja. Prikazom razvoja tipologije nadgrobnih spomenika u europskim zemljama od kasne antike do ranog novog vijeka, objašnjava vrste nadgrobnika, zidne grobnice u niši, nadgrobne ploče, gisante, tumbe, epitafe itd. Upotrebljava termine povezane s nadgrobnicima i njihovim motivima pa se knjiga čita kao terminološki kompendij. Osvrće se na stranu

literaturu o ovoj temi i usto otkriva historiografski temelj svoje knjige, hrvatske istraživače koji su u svojim djelima o ovoj temi dali bitne primjere nadgrobnika u širim pregledima, bez isključive usredotočenosti na tu produkciju ili zasebne studije.

Opisuje povijesna, gospodarska i društvena zbivanja u hrvatskoj regiji koja je obuhvaćala i povijesnu Zagrebačku biskupiju. Svoj je najveći teritorij početkom 15. stoljeća gubila prodiranjem Osmanlija krajem 15. i u 16. stoljeću pa je sveden na ostatke ostataka nekadašnjega Hrvatskog Kraljevstva (tzv. *reliquiae reliquiarum*) koji proširuje poslije Velikog bečkog rata krajem 17. stoljeća na područje današnje Zagrebačke metropolije i Požeške biskupije. Na kartama Zagrebačke biskupije autorica ucrtava mijene granica, prostornu rasprostranjenost nadgrobnika od 15. do 18. stoljeća i njihove lokalitete. Postavivši okvire uključenoj građi i terminološke alate za njezinu obradu i tumačenje, autorica u glavnini knjige iznosi podjelu nadgrobnika prema likovnim motivima i naručitelju na: nadgrobne s figuralnim prikazom pokojnika, koje dijeli na one s likom pokojnika kao osnovnim motivom (nadgrobne ploče crkvenih dostojanstvenika; ploče plemkinja i djece; viteške nadgrobne ploče i epitafi) i epitafe s prikazom Raspetoga i adoranata; nadgrobne s obiteljskim grobom i nadgrobne s motivima funeralne ikonografije.

Nadgrobnicima pristupa individualno i u potpunosti. Osvrće se na mišljenja istraživača o atribucijama. Na temelju usporedbe stila i ikonografije na drugim primjerima na

hrvatskom, slovenskom i ugarskom području potvrđuje postojeće atribucije, neke smatra neprihvatljivima, a u slučaju nadgrobnika pripisanih različitim kiparima ili radionicama ističe vjerojatnija autorstva. Prva predlaže autorstvo pojedinih nadgrobnika i nastoji utvrditi identitet pokojnika, misleći da je *Nadgrobnna ploča člana obitelji Zrinski* izvorno postavljena za Nikolu IV. Zrinskoga (†1566.).

Na prostoru nekada povijesne Zagrebačke biskupije sačuvane su nadgrobne ploče i epitafi. Najviše ih se nalazi na području današnje Zagrebačke nadbiskupije (najviše u prvostolnici) i zapadnom dijelu Varaždinske biskupije (najviše u nekadašnjoj pavlinskoj crkvi u Lepoglavi), manje u Podravini, Moslavini, Banovini i zapadnoj Slavoniji. Najmanji broj potječe iz 15., dvostruko veći iz 16. stoljeća, kada zbog osmanskih prodiranja opadaju društvo i gospodarstvo. Oporavak tijekom 18. stoljeća donosi manji broj djela, a jednako uvjetuju i okončanje tradicije ukopa uz sakralne građevine i otvaranje javnih groblja izvan naselja od kraja 18. stoljeća. Autorica pažnju pridaje posmrtnim svečanostima koje su počele nakon smrti osobe i trajale do polaganja tijela u grob. Njima se nastojalo veličati pokojnika i očistiti ga od grijeha. Pažnju pridaje još i grobnim kapelama. Članovi plemićkih obitelji podizali su ih uz crkve nad kojima su imali patronat i crkve samostanskih redova. Pružale su im privatnost, prostor i ozračje za molitvu i kontemplaciju, a zauzvrat su pripadnici crkve i samostanskih redova skrbili o pokojnikovu grobu i duši.

Iščitavajući arhivska vrela, kanonske vizitacije, župne spomenice, oporuke pokojnika, natpise i grbove na nadgrobnicima, autorica je utvrdila da su naručitelji bili pokojnici (tijekom života) ili češće članovi iz raznih slojeva društva: visoki crkveni dostojanstvenici (biskupi i kanonici), imućni feudalci, niže plemstvo, građani i seoski župnici. U želji da očuvaju uspomenu na pokojnika, ukažu na pokojnikov i svoj društveni status i izraze vjeru i nadu u uskrsnuće duše nakon smrti, naručitelji su tri komplementarne sastavnice bitne za nadgrobnike nastojali umjetnički prikazati tekstualnim i likovnim sadržajem, složenošću oblika i kvalitetom izvedbe. Taj su zadatak povjeravali domaćim i udomaćenim umjetnicima, kao i onima koji su radili izvan granica Hrvatskoga Kraljevstva. Uvidjevši da su nadgrobnici spomenici obilježeni konvencijama, arhaizmima i tradicijom – stilski su raznovrsni, ali i nedovoljno stilski određeni – autorica je umjesto stilske periodizacije rabila rani novi vijek kao sigurniju vremensku odrednicu. Unatoč tome, na nadgrobnicima prati značajke kasne gotike, renesanse, kasne renesanse, manirizma i ranoga baroka. Katalogizirala je devedeset nadgrobnika grupiravši ih prema upravnom području Crkve, današnjoj Zagrebačkoj nadbiskupiji i biskupijama sa sjedištem u Varaždinu, Bjelovaru, Sisku i Požegi. Niže ih abecedno prema nazivu lokaliteta (muzealizirane prema izvornoj lokaciji). Kataloška jedinica sadrži podatke o nazivu spomenika, materijalima i dimenzijama, prepisane natpise, sažeti opis i kronološki popis historiografskih jedinica. Nakon

topografskog pregleda, koji je obogatila kartama povijesne Zagrebačke biskupije s lokalitetima, slijede dvojezični sažetak, popis arhivskih vrela i historiografije, kazalo osobnih imena, kazalo naselja i lokaliteta te popis autora i izvora snimaka.

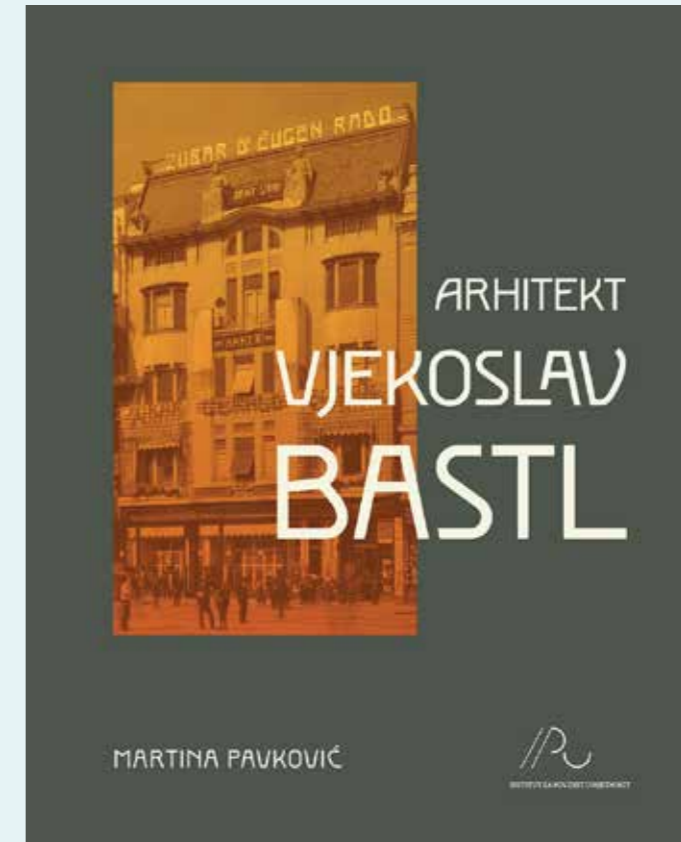
Maja Žvorc svoj je višegodišnji rad u istraživanju i prikazu nadgrobnika Zagrebačke biskupije u ranome novom vijeku sažela između mekanih korica brižljivo oblikovane tiskovine. Lako razumljivim i čitkim jezikom, navodi čitatelja da okretanjem svakog idućeg lista s lakoćom upozna materijalne tragove čovjekova htijenja da ostavi sjećanje na život i iskaže vjeru u spasenje duše nakon smrti. Jednostavnom i slojevitom knjigom otvorila je prozor u svijet nadgrobnika i pružila oslonac svima zainteresiranima za daljnje istraživanje zanimljivog dijela četiristoljetne hrvatske kiparske baštine. [×](#)

Luka Hornung

Stilske transformacije Vjekoslava Bastla – od simboličkog naboja do modernističkog purizma

Kuća Kallina na uglu
Gundulićeve i Masarykove ulice
Foto J. Kliska, 2023.

MARTINA PAVKOVIĆ, *Arhitekt Vjekoslav Bastl*, Zagreb:
Institut za povijest umjetnosti, 2024., 400 str.

ISBN 978-953-373-043-1

Zagrebačko arhitektonsko naslijeđe prve polovine 20. stoljeća predstavlja izrazito važan čimbenik u prepoznatljivoj slici grada. Među protagonistima ovog razdoblja izdvaja se Vjekoslav Bastl kao jedan od predstavnika druge generacije akademski obrazovanih hrvatskih arhitekata. Na razvoj Bastla kao arhitekta utjecao je specifičan srednjoeuropski trenutak, obilježen prvenstveno ubrzanom razvojem provincijalne urbane sredine u kojoj je stasao, zatim školovanje kod Otta Wagnera te zaposlenje u najistaknutijem zagrebačkom poduzeću tog vremena, arhitektonskom atelijeru Hönigsberg i Deutsch.

Ono što Bastlu omogućuje prepoznatljivost u odnosu na ostale suvremenike jedinstveni je pristup u projektiranju i oblikovanju, koji je djelomično produkt bečkog školovanja, a djelomično osobnog zanimanja za okultizam. Sagledavanje Bastlova opusa od kraja 19. do ranih 30-ih godina 20. stoljeća govori o primjeru iznimno kvalitetnog arhitekta koji se vješto snalazi u različitim stilskim rukopisima – od historicizma, preko secesije, neoklasicizma, pa sve do protomodernizma i modernizma.

U vremenu malobrojnih cjelovitih i kvalitetnih monografija o hrvatskim arhitektima, knjiga *Arhitekt Vjekoslav Bastl* autorice Martine Pavković predstavlja pravo osvježenje i poticaj u daljnjim istraživanjima teme domaćih arhitekata. Ovim sveobuhvatnim sagledavanjem djelovanja arhitekta Bastla, ostvaren je vrijedan pregled arhitektonskog razvoja ponajprije grada Zagreba, a usporedno s time i turbulentnog

vremena u razvoju arhitekture kad se u vrlo kratkom razdoblju izmjenjuju oprečni tradicionalni i progresivni arhitektonski pravci. Mogućnost prilagodbe pojedinih arhitekata u tom vremenu govori ponajviše o njihovoj vještini da prate svojevrsne trendove u pitanju stila, ali i u tehničkim rješenjima te primjeni novih materijala. To se jasno čita u autoričinu detaljnom tekstualnom opisu, oplemenjenom pratećim ilustracijama što znatno pridonose razumijevanju teme. Pohvalna je upravo iscrpna ilustriranost cjelokupne knjige, od fotografija današnjeg stanja Bastlova opusa do povijesnih fotografija i nacрта. Ono što čitatelju nedostaje jest karta Zagreba s označenim projektima i realizacijama Vjekoslava Bastla, uzimajući u obzir da je njegov opus gotovo u potpunosti vezan uz Zagreb.

Autorica knjige razlaže djelovanje Vjekoslava Bastla na stilska razdoblja od kasnog historicizma, secesije, protomodernizma i neoklasicizma te završno s modernizmom. Uz Bastla su ukratko opisani i njegovi suvremenici poput Kovačića, Ehrlicha i Schöna, ali i učenici Wagnerove škole; analiza kojom se daje jasan uvid u razdoblje s njegovim protagonistima. Naglasak je stavljen i na važnost Kluba hrvatskih arhitekata kojemu je Bastl jedan od osnivača, a koji je snažno utjecao na domaću arhitektonsku produkciju u kontekstu razvoja struke. Autorica se u knjizi naslanja na prethodna istraživanja, od kojih su svakako najvrjednija ona Zlatka Jurića i Aleksandra Lasla, koji su dali velik doprinos prije svega u atribuciji pojedinih djela. Poseban je autoričin doprinos

iscrpno istraživanje opusa poduzeća Hönigsberg i Deutsch, pri kojem je izrađena analiza suradnika kako bi se rasvijetlila uloga pojedinaca te utvrdilo autorstvo pojedinih zgrada, što nije nimalo lagan zadatak uzimajući u obzir ustroj takvih poduzeća.

Ono čime se Bastl ističe kao jedan od ključnih hrvatskih arhitekata njegova je suvremenost, što autorica u tekstu jasno i naglašava. Arhitektonske operacije poput ravnog krova s terasom na studentskom projektu za vilu J. K. iz 1900. ili prijedlog izvedbe armiranobetonske terase kuće Rado, kao i ustrajanje na razvoju funkcionalnog prostora kao premise arhitekture 20. stoljeća, govori o arhitektu koji prati konkurentne arhitektonske procese i dostignuća te ih ugrađuje u prostor svojeg djelovanja. Bastla kao arhitekta jasno izdvaja i istančan senzibilitet za zahvate na povijesnim građevinama. Jedan je od ključnih projekata rekonstrukcije crkva sv. Petra u Vlaškoj ulici, kod koje Bastl uvažava prijašnje slojeve, ali i daje svoj projektantski pečat. U kritičkom pristupu povijesnim slojevima, koje dobrim dijelom zadržava, Bastl vješto upotrebljava i reinterpreтира pojedine elemente prijašnjeg oblikovanja. Detaljna analiza oblikovanja pročelja crkve sv. Petra donosi i spoznaje poput novog akcenta u ulici koji autorica navodi kao latinski križ, čiji je motiv formiran kroz koloristički efekt fasadne opeke na zvoniku i na atici, no moguće je utvrditi i kako je formiran motiv obrnutog križa (križa svetog Petra). Također bi vrijedilo istaknuti kako je podizanjem atike povećano ulično pročelje koje daje na

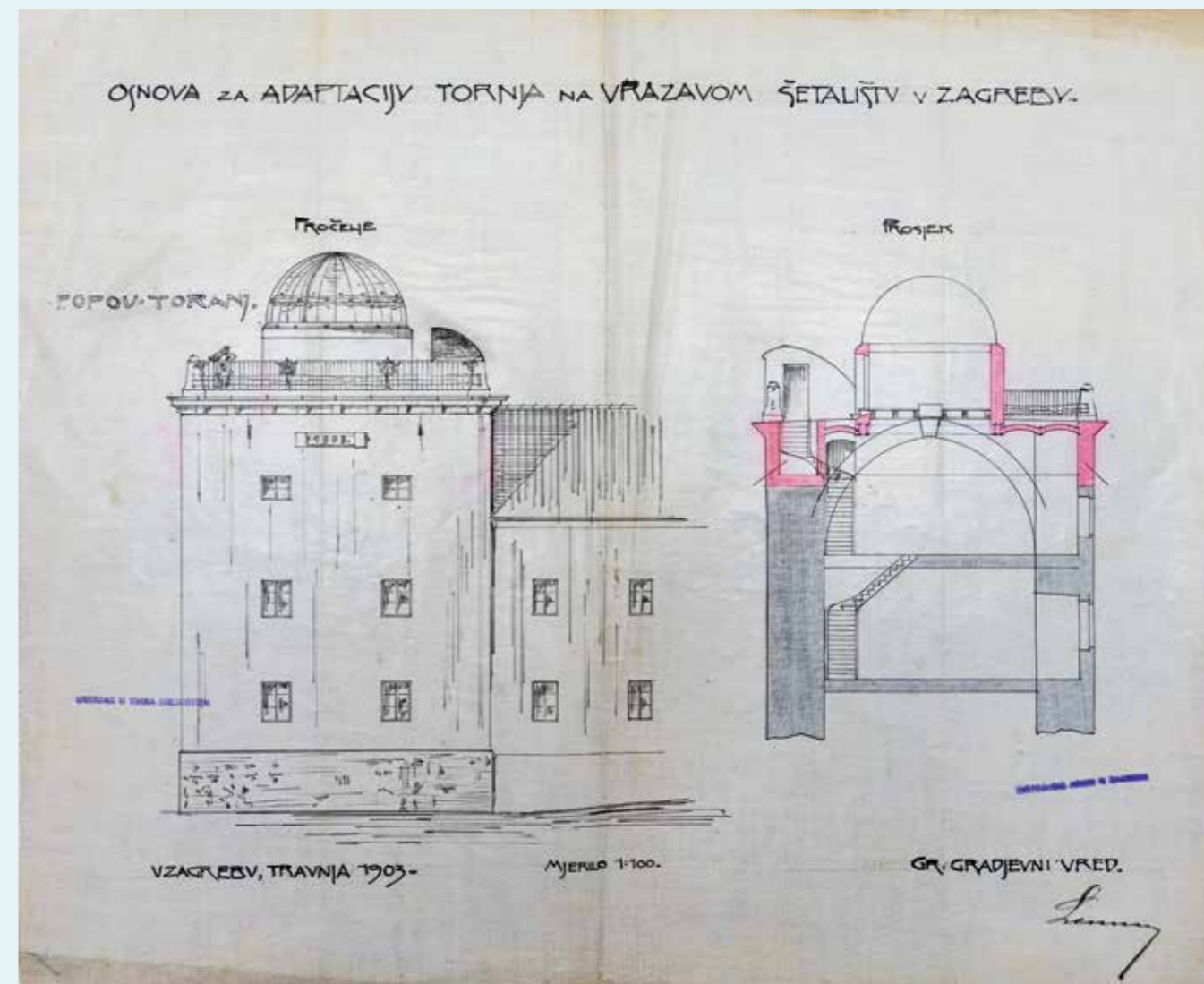
monumentalnosti crkve, pri čemu je vijenac poravnan s novim uličnim vijencem Vlaške te susjednom uglovnicom Zuber, za koju će Bastl također napraviti projekt.

Bastl velik napor ulaže u oblikovanju prostora za oglašavanje koje u razdoblju secesije zauzima dominantno obilježje u oblikovanju pročelja. Zato je zanimljiv mogući utjecaj Vjekoslava Bastla kod inspiracije pri formiranju lika Atme iz *Kiklopa*, djela koje Ranko Marinković započinje upravo reklamom „MAAR... MAAR...” Od kuće Pečić, preko kuće Rado s prvom krovnom reklamom na Trgu bana Josipa Jelačića i kuće Kallina, pa do ekstaze secesijskog oglašavanja na Elsa-fluid domu, sve to su vrijedni primjeri promišljenog oblikovanja arhitekture i reklame. Ono što ova knjiga može poručiti jest da arhitekti ne bi trebali bježati od reklama na pročeljima, ali svakako bismo trebali izbjegavati nekvalitetna i nepromišljena rješenja kojima smo danas u velikoj mjeri napadnuti u svakodnevnom prostoru. Stoga je potrebno pohvaliti i veoma ugodno ukupno grafičko rješenje monografije, s pomno promišljenim detaljima kao što je, primjerice, oblikovanje posebne tipografije nadahnute pismom na projektima Vjekoslava Bastla, koje je interpretirao sam urednik Boris Dundović. Monografija tako utjelovljuje ideale cjelovitoga djela, a sadržaj čini razumljivim i dinamičnim.

Osim što knjiga daje izvrstan pregled opusa arhitekta Vjekoslava Bastla, dan je i sažet pregled njegovih interesa s naglaskom na astrologiju, kojoj je posvećeno posebno poglavlje. U knjizi se otkriva Bastlova strast za izradom personaliziranih

i općih horoskopa te objavljivanje radova pod pseudonimom Uranus. Nije slučajnost da se, na prijelomu stoljeća, to ime u ženskoj inačici često pojavljuje pri osnivanju novih zvjezdarnica i kina, prema Uraniji kao grčkoj muzi astronomije i astrologije. Bastlovo bavljenje astrologijom kulminira njegovim projektom kućice za promatranje na terasi Popova tornja za potrebe smještanja meridijanskog kruga i zvjezdarnice, zahvata privremenog karaktera koji je naknadno uklonjen. Maštovitost u oblikovanju različitih motiva Bastla izdvaja od većine arhitekata, a najbolje dolazi do izražaja na samom početku 20. stoljeća, kada nastaju ikonični primjeri zagrebačke arhitekture. Zoomorfni motivi kuće Feller na Trgu kralja Tomislava, šišmiši na kući Kallina, zmajevi kuće Rado te mnogi drugi predstavljaju začudne elemente u gradskom prostoru kao svjedoke secesijskog razvoja grada, koji su redom vrlo kvalitetno prikazani u monografiji.

Zaključno, knjiga Martine Pavković predstavlja vrijedan doprinos proučavanju povijesti i razvoja hrvatske arhitekture, nastala na temelju njezina doktorata, odnosno prijašnjega magistarskog i diplomskog rada. Monografijom je tako zaokružen autoričin rad na bavljenju zagrebačkim temama, usko vezanima uz arhitekta Vjekoslava Bastla, kojima se u kontinuitetu bavi. Knjiga, osim što postaje polazna literatura za proučavanje zagrebačke arhitekture početka 20. stoljeća, predstavlja polazište i za daljnje istraživanje – primarno poduzeća Hönigsberg i Deutsch, čime bi se dao

Prvi, nepotpisani projekt za adaptaciju Popova tornja s prepoznatljivim rukopisom Vjekoslava Bastla, travanj 1903. IZVOR: Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-1122 Zbirka građevne dokumentacije

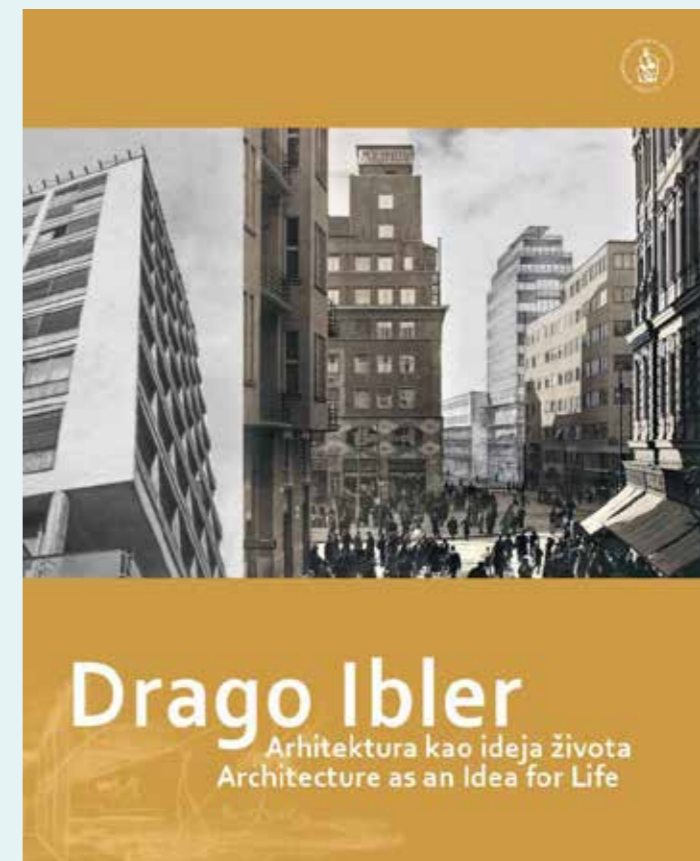
znatan doprinos u proučavanju hrvatske arhitekture i njezinih protagonista u razdoblju prijelaza 19. u 20. stoljeće. Autorica se ovom knjigom svrstava uz danas rijetke istraživače kod kojih je već sama disertacija rezultat uistinu studiozna pristupa, zaključenog kvalitetnom sintezom, što je moguće postići samo kontinuiranim bavljenjem i razumijevanjem teme. ✕

Ena Katarina Haler

U sjećanje na protagonista moderne arhitekture

Drago Ibler (1894. – 1964.)
Foto Hrvatski muzej
arhitekture HAZU

Drago Ibler – Arhitektura kao ideja života,
ur. Borka Bobovec, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i
umjetnosti, 2024., 403 str.

ISBN 9789533475868

Povodom obilježavanja punog stoljeća od početka djelovanja arhitekta Drage Iblera, u prosincu 2021. održan je znanstveni skup pod nazivom *Drago Ibler – Arhitektura kao ideja života* u organizaciji Hrvatskog muzeja arhitekture HAZU-a. Izlaganja sudionika objedinjena su u istoimenoj knjizi, koja izlazi u godini obilježavanja 130 godina od rođenja odnosno 60 godina od smrti Drage Iblera (1894. – 1964.), arhitekta koji je na ovim prostorima prvi u punom smislu iskoračio iz naslijeđa historicizma prema funkcionalizmu i internacionalnom stilu. Kao jedan od osnivača grupe Zemlja (1929. – 1935.), bio je i među prvima koji su, barem u teoriji, propitivali ulogu umjetnosti i arhitekture u potenciranju klasnog raslojavanja. Ova knjiga tako donosi pregled Iblerova rada kroz ukupno jedanaest priloga posvećenih različitim aspektima njegova djelovanja. Uz akademike Velimira Neidhardta i Andriju Mutnjakovića te arhitekticu dr. sc. Mariannu Ibler, uvodne riječi sadržavaju i misli akademkinje Željke Čorak čija su istraživanja, objedinjena između ostalog u knjizi *U funkciji znaka: Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata* iz 1981., još uvijek okosnica tumačenja Iblerova stvaralaštva.

Akademik Mutnjaković ističe da je „više od pola stoljeća Drago Ibler dominirao hrvatskom arhitektonskom scenom” i donosi isječak iz govora samoga Iblera u kojemu okupljene na Prvom kongresu arhitekata Jugoslavije podsjeća da arhitektura nije skup građevina, već upravo ideja života, referirajući se na njegov prvi natječajni projekt, onaj za Središnji i

okružni ured za osiguranje radnika u Zagrebu iz 1923./1924. U tom je projektu, piše Mutnjaković, Ibler utjelovio radnike same. Posveta pokretačkoj snazi jednog sloja društva dolazi u formi tako čistoj i jednostavnoj da nije mogla isprovocirati ni građansku klasu. Iako neizveden, projekt ostaje ključnim u njegovu daljnjem radu.

Iva Ceraj donosi pogled na Iblerove rane radove, u kojem ih stavlja pod zajednički nazivnik ekspresionističkog izraza te tumači utjecaj dresdenske škole i arhitekta Hansa Poelziga kod kojega je Ibler studirao i s kojim je potom surađivao.

Nije prošlo dugo od objave njegova spomenutog natječajnog rada za Središnji i okružni ured za osiguranje radnika u Zagrebu, a u *Književnoj republici* izlazi esej „Slučaj arhitekta Iblera” – u obranu neprepoznatog mladog arhitekta staje sâm Krleža. Marina Bagarić donosi usporedni pregled profesionalnog i političkog života dvojice aktera tadašnje kulturne scene, čemu slijedi osvrt Nikoline Šimetin Šegvić na njihov položaj u kontekstu umjetničkih i društvenih tendencija toga vremena.

Internationalnih nazora, ali djelovanjem uglavnom vezan za Zagreb, Drago Ibler imao je ipak dva važna ostvarenja izvan granica današnje Hrvatske. Ako već nije u svojem Zagrebu, realizaciju okružnog ureda za osiguranje radnika doživio je u Mostaru (1930.) i Skopju (1932.). Okolnosti nastanka, kao i arhitektonsku te urbanističku vrijednost ranijega projekta detaljno iznosi Vladimir Filipović s Filozofskog fakulteta u Mostaru.

Uz realizacije i profesionalno arhitektonsko djelovanje, Drago Ibler istaknuo se i svojim pedagoškim djelovanjem, i to kao osnivač Odjela za arhitekturu (1926. – 1943.) pri Umjetničkoj akademiji u Zagrebu, odnosno Odjela za umjetničku arhitekturu (1959./1960.). Iblerov eksperimentalni pristup i položaj unutar europskih praksi arhitektonskih škola toga vremena analizira Jasna Galjer. Više statistički i činjenički nego kritički pregled djelovanja Iblerove Majstorske radionice za arhitekturu donosi Ana-Marija Zubović iz Hrvatskog muzeja arhitekture. Radionicu kao poligon za usavršavanje mladih arhitekata vodio je u razdoblju od 1952. do 1963., inzistirajući na didaktičkom pristupu i nužnosti arhitektonske prakse. Kroz Majstorsku su radionicu prošli, između ostalih, i arhitekt Julije de Luca te sâm akademik Mutnjaković.

Od njegovih se studenata s Umjetničke akademije ističu pak dvojica koji su mogli parirati profesoru. O Iblerovu utjecaju na stvaralaštvo Stjepana Planića pišu Ivana Haničar Buljan i Darja Radović Mahečić. Prilog tako prati Planićev razvojni put od studentskih radova do prve nagrade za Napretkovu zadrugu na uglu Bogovićeve i Gajeve ulice u Zagrebu, na natječaju na kojem je sudjelovao i Ibler.

Aleksandar Kadijević s beogradskoga Filozofskog fakulteta pak donosi prikaz zajedničkoga natječajnog projekta s Dragom Galićem za PRIZAD u Beogradu iz 1937. Suradnja profesora Iblera i njegova, po svemu sudeći, najvjernijeg učenika iste će se godine dogoditi i u slučaju vile Filipčić u Zagrebu, prototipa izvorno zamišljenog za serijsku proizvodnju, kako

piše Darko Kahle, u svrhu rješavanja stambenog pitanja stanovništva tada rubnih zagrebačkih naselja Trešnjevke i Trnja te dokidanja divlje izgradnje na tim područjima. U svojem komparativnom pregledu rada dvojice arhitekata Kahle stavlja naglasak dakako na ostvarenja na području višestambene arhitekture kao ne samo vrhunac osobnog stvaralaštva nego i utjelovljenje arhitekture toga vremena – Iblera se tako doživljava gotovo istoznačnim s njegovim tzv. Drvenim neboderom u zagrebačkoj Martičevoj ulici.

Podrobnije o samom neboderu – zgradi Autocentra – piše Borka Bobovec iz Hrvatskog muzeja arhitekture, naglašavajući spregu arhitekture i društveno-političkih okolnosti, kao i istodobno internacionalni i u svakom smislu moderni izraz Iblera i njegovih suvremenika, zahvaljujući kojem su ostvarenja na tlu Hrvatske predstavljala osjetan iskorak od onih u ostalim socijalističkim državama. Drveni neboder tu je paradigmatički primjer kako po pitanju konstruktivnih i graditeljskih rješenja tako i u organizaciji stambenog prostora te urbanističkog postava i oblikovanja eksterijera, takvoga da u urbaniziranom gradskom prostoru uspijeva evocirati jezik tradicijske gradnje.

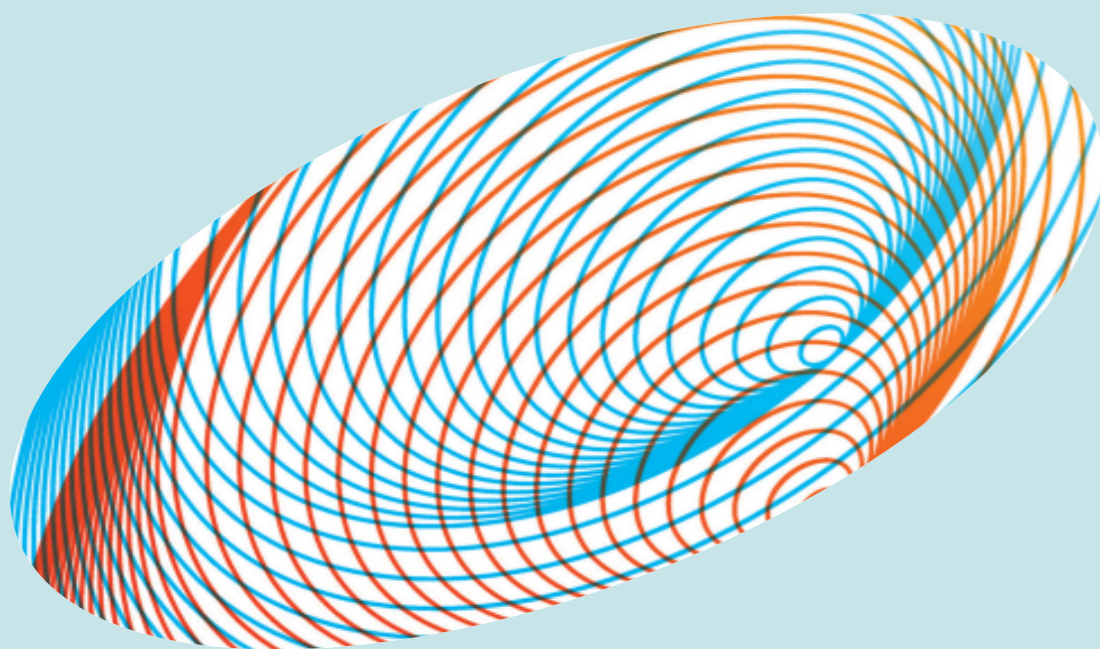
Pred kraj života, a ujedno i karijere, Drago Ibler izrađuje prvi projekt za Vilu Zagorje na zagrebačkom Prekrižju. Dugogodišnji razvoj tog projekta te višestruke izmjene i intervencije u njega opisuje Vanja Brdar Mustapić, potvrđujući tako Richterovu tvrdnju da njegov i Ostrogovićeve izvedeni projekt vile utjelovljuje Iblerov koncept prostorne dispozicije i

pojavnosti – a izvjesno je, stoji i na njegovim doslovnim temeljima.

Tekstovima s izlaganja na stručnom skupu priloženi su ulomci Iblerovih razmišljanja koja nadopunjuju ovdje predstavljena područja njegova rada, što ovu publikaciju čini kvalitetnom polazišnom točkom za daljnje proučavanje stvaralaštva protagonista hrvatske moderne arhitekture, ali i njegovih suvremenika. ✕

Valnea Delbianco

Maroevićevo razumijevanje i tumačenje Drugoga

SANJA ROIĆ, GORAN ŠIKIĆ, *Prilog za bibliografiju akademika Tonka Maroevića. Bibliografija kataloga izložbi (1971.–2020.)*, predgovor Marcel Bačić, uvod Sanja Roić i Goran Šikić, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2023., 203 str.

ISBN 978-953-169-531-2

Kad se danas sjetimo Tonka Maroevića, gotovo četiri godine nakon njegova odlaska s ovoga svijeta, naša je prva misao: neizmjereno nam nedostaje! Već je rečeno kako bi se njegovo neumorno znanstveno i stručno djelovanje moglo označiti prijedlogom *između*: živio je i radio između različitih svjetova i jezika, između hrvatske kulture i stranih kultura, između književnosti, ponajviše poezije, i likovnih umjetnosti, sve razumijevao i tumačio. Desetljećima je neumorno posredovao između povijesti umjetnosti i književnosti, između sveučilišne nastave i uloge – istaknimo to, sveprisutnoga – likovnog i književnog kritičara, između pjesnika u prvom licu i antologičara i prevoditelja i, naposljetku, između usmene, izgovorene i napisane kritike. A sve to u geografskim koordinatama između jadranske i kontinentalne Hrvatske, između zavičajne Dalmacije (Stari Grad, Split, voljeni Dubrovnik) i izabranog Zagreba sa starom Sveučilišnom knjižnicom, sada Arhivom, Institutom za povijest umjetnosti, galerijama i muzejima. K tome je, barem nakratko, posjećivao gotovo sve naše manje gradove i mjesta. Svjedočili smo kako mu je to uspijevalo s nevjerojatnom lakoćom, kako se njegovo radno i produktivno vrijeme na neobjašnjiv način širilo, a ne sužavalo, kako je njegova sposobnost da bude nazočan na kulturnim događanjima u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku, Trstu, Puli i na još mnogim drugim prostorima gotovo graničila s čarolijom.

Pišući o Tonkovoj sedamdesetoj obljetnici, kolega i prijatelj komparatist Pavao Pavličić okarakterizirao je tu

slavljenikovu sposobnost kao izniman „smisao za drugog čovjeka”. Tonko je, naime, uspijevao prihvatiti umjetnički svijet Drugoga, naslutiti pritom kolike i kakve prostore taj svijet obuhvaća i koji su razlozi njegova postojanja i poruka koje odašilje. Taj njegov talent u koji je unosio i dio vlastite kreativnosti, dodao je tom prilikom Pavličić, nije bio manji ni od pjesničkog ni od slikarskog talenta. Tonko Maroević znao je i mogao spoznati karakteristike nečijeg djela i o njemu donijeti svoj sud, koji je potom s prividnom lakoćom podastirao okupljenoj publici na otvorenjima izložbi, a nakon svečanoga trenutka spretno sažimao u par rečenica i onima koji su događaje pratili i prenosili dalje u medijima. Njegove napisane likovne kritike tiskane u katalogima donosile su bitne odrednice autorovih nadahnuća i formalnih ostvaraja u izloženim djelima podastrtim oku posjetitelja.

Onima koji su desetljećima pratili tu njegovu, može se slobodno reći, misiju kritičara čini se gotovo nevjerojatnom i vrijednom divljenja činjenica da je Tonko uspio sačuvati sve, ili gotovo sve kataloge izložbi koje je otvorio i, poput broda u more, porinuo u našu, a često i u poneku stranu kulturnu javnost. Gotovo se uspoređujući s muzejima i galerijama koje s najvećom pažnjom čuvaju svoje zbirke, tako je Tonko Maroević sačuvao stotine kataloga u svojoj, kako svjedoče fotografije, prenapučenoj radnoj sobi u Institutu za povijest umjetnosti smještenoj na trećem katu elegantne, premda, nažalost, još uvijek neobnovljene zgrade Pučkoga otvorenog učilišta u Zagrebu.

Prilog za bibliografiju akademika Tonka Maroevića. Bibliografija kataloga izložbi (1971.–2020.) otkriva se čitatelju, kako je to u svojem predgovoru naslovljenom „Vjerni korepetitor” zapisao Marcel Bačić, „poput pogleda kroz teleskop: zvijezde jedva da su nešto veće, ali ih je neizbrojivo više. Sa svog mliječnog puta tekstovi su se sklonili u popis, kao vrijeme u kalendar.” I doista, Tonko je ovu bibliografiju, čiji je koncept sam predložio, najavio na posljednjoj stranici svoje studije *Znakovi, stavovi, tragovi. Uvidi u hrvatsku likovnu umjetnost*, objavljenoj za njegova života u izdanju Instituta za povijest umjetnosti i Hrvatske sveučilišne naklade 2020., ali je, nažalost, nije stigao prelistati.

Naslovljena kao *Prilog za bibliografiju*, ova knjiga najavljuje buduću, cjelovitu bibliografiju akademika Maroevića i donosi uvid u čak 856 bibliografskih jedinica s podacima o umjetnicima čija su djela bila izložena, o vrsti djela, mjestu na kojem je izložba održana (zastupljeni su gotovo svi kontinenti!) i trajanju izložbe, o predgovaratelju (najčešće je to bio upravo on, Tonko Maroević), potom o prevoditeljima, autorima fotografija i dokumentacije, o urednicima, broju stranica kataloga i ilustracijama, dimenzijama kataloga, o jeziku ili jezicima zastupljenima u katalogu. I na kraju, podaci završavaju navodom o biografiji umjetnika. Nakon 822. bibliografske jedinice slijede još 33 s podacima o katalozima bez utvrđenog datuma održavanja izložbe. Jesu li u ovome *Prilogu za bibliografiju* akademika Tonka Maroevića sadržani katalozi svih izložbi koje je otvorio? Moguće je da će biti pronađen

još poneki, no mislimo da je broj bibliografskih jedinica doista impresivan.

Kazalo imena *Priloga za bibliografiju* sadržava gotovo dvije tisuće autora, likovnih umjetnika, urednika, fotografa, prevoditelja, povjesničara umjetnosti i kolekcionara, a potom slijedi još jedno kazalo koje broji više od tristo naziva galerija, muzeja i prostora gdje su izložbe održane. Vremenski raspon, dakle, obuhvaća razdoblje od 1971., s prvim otvorenjem izložbe *Ars Histriae*, sve do kasnog ljeta 2020., kada je u katalog samostalne izložbe slikara Davorina Radića, čije je otvorenje bilo 9. rujna u zagrebačkoj Gliptoteci, uvrštena Maroevićeva posljednja kritika *Ne-mimetički izazovi Davorina Radića*, napisana u Starom Gradu mjesec dana ranije.

Marom i zaslugom Gorana Šikića, uz podršku Sanje Roić i s nadahnutim predgovorom kolege i prijatelja Marcela Bačića, *Prilog za bibliografiju akademika Tonka Maroevića* sigurno će poslužiti kao izvor i putokaz mlađim povjesničarima umjetnosti i specijalistima koji će proučavati individualne autorske opuse ili pojedine umjetničke vrste u određenim razdobljima, ali namijenjen je i samim umjetnicima, pa i laicima, koji će se osvrutati na pojedine umjetničke doprinose.

Bibliografije donose svoje priče stvorene od mozaika bibliografskih jedinica, svjedoče i oživotvoruju protekle događaje, individualne doprinose, društvene i kulturne prilike. Njihova vrijednost raste udaljavanjem od datuma kada su objavljene.

I na koncu, još jedna neobična podudarnost: Tonko Maroević u svoju je posljednju pjesničku zbirku *Kazalo* objavljenu u Zagrebu u svibnju 2020., koja u prvoj cjelini sadrži petnaest pjesama čiji naslovi počinju slovom *k*, uvrstio pjesmu *Katalog*, a ona nam se čini upravo prikladnim epilogom ovoga prikaza. ✕

Katalog

Iako brojne predgovore već si
 ispisao, ni dodirnuo nisi
 ono što treba biti srž il crvena
 nit predmeta okupljenih unutar
 korica istih, premda bje ti trud
 usmjereniji traženju veziva
 nego li otkrivanju posebnosti
 i praćenju svih malih razlika,
 pa sad moraš okupit na hrpu
 predmete samo s korom im i oplatom,
 s lupinom, ljuskom, premazom i lakom,
 pa i prazninom, uračunatom,
 što izmiče svakoj prilici da se
 na ikakav način zatrpa smislom.

Tonko Maroević

••• Znanstveni skupovi i radionice

Ivo Glavaš

Konferencija znanstveno-stručne radionice 3D *Sebenico. Documentation, Preservation and Valorisation of Venetian-era Fortification as a Cultural Heritage Route*

FOTO V. Baranović

U organizaciji Sveučilišta u Firenci, Sveučilišta u Paviji, Sveučilišta u Padovi, Sveučilišta u Veneciji, Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu i Javne ustanove u kulturi Tvrđava kulture Šibenik u Šibeniku se od 16. do 24. veljače 2024. održavala međunarodna znanstveno-stručna radionica pod naslovom *3D Sebenico. Documentation, Preservation and Valorisation of Venetian-era Fortification as a Cultural Heritage Route*. Radionica je rezultat jednogodišnje suradnje na projektu 3D snimanja utvrda na nekadašnjem teritoriju šibenske srednjovjekovne i ranonovovjekovne komune. Kako su sami organizatori radionice naveli u službenom deplijanu, projekt je bio namijenjen promociji konzervacije i očuvanja kulturne baštine iz razdoblja vladavine Mletačke Republike u Veneciji, Istri, Dalmaciji i uopće na Mediteranu, a radionica posebno usmjerena na studente diplomskih studija, doktorande i mlade istraživače. Grad Šibenik bio je partner u organizaciji radionice.

Središnji dio radionice bila je konferencija koja je održana 23. veljače u edukacijskom kampusu Tvrđava sv. Ivana u Šibeniku. Organizatori konferencije bili su Sandro Parrinello sa Sveučilišta u Firenci, Darka Bilić s Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, Ludovica Galeazzo sa Sveučilišta u Padovi, Josip Pavić iz Javne ustanove Tvrđave kulture Šibenik i Francesca Picchio sa Sveučilišta u Paviji. Projekt je financirala talijanska regija Veneto. Partneri s talijanske strane bili su sveučilišta u Firenci, Paviji i Padovi, Grad Verona i

Institut za kulturna dobra regije Veneto te s hrvatske strane Javna ustanova Tvrđave kulture Šibenik i Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu. Znanstvenici s Instituta na konferenciji su sudjelovali u sklopu istraživačkog projekta *Od lokalnog do regionalnog. Umjetnost Jadranske Hrvatske od srednjeg vijeka do 19. stoljeća*, koji se financira sredstvima Europske unije u okviru programa NextGeneration EU. Konferencija je bila podijeljena na dvije zasebne tematske cjeline s po šest izlaganja, s Andrejem Žmegačem s Instituta za povijest umjetnosti kao pozvanim predavačem i okruglim stolom o izazovima obnove fortifikacijske baštine na završetku konferencije. Radni jezik konferencije bio je engleski.

U uvodnom dijelu konferencije Sandro Parrinello predstavio je projekt *3D Sebenico*. Andrej Žmegač dao je izlaganjem *Venetian fortifications in Dalmatia in the 15th century* presjek uspostave mletačke vlasti u Dalmaciji početkom 15. stoljeća i utvrđivanja dalmatinskih komuna s naglaskom na izgradnji i ojačavanju mletačkih kaštela. Posebnu pažnju posvetio je novopronađenom crtežu sjeveroistočnih gradskih bedema Šibenika, s Kopnenim vratima iz prve polovice 17. stoljeća.

Prvu tematsku cjelinu konferencije pod naslovom „City fortifications and defence of Šibenik district”, otvorila je Darka Bilić izlaganjem pod naslovom *Castello and Strada di soccorso. Fortifying the Venetian position within the city limits*. Predstavila je šibenski „put spasa” (*strada del soccorso*) koji je kao specifični fortifikacijski element, nakon uspostave mle-

Uvodni govor Josipa Pavića (Tvrđava kulture Šibenik), jednog od organizatora konferencije
FOTO V. Baranović.

CONFERENCE PROGRAMME

ST. JOHN'S FORTRESS ŠIBENIK

FEBRUARY, 23rd 2024

Organisers
Sandro Parrinello, University of Florence
Darka Bilić, Institute of Art History
Ludovica Galeazzo, University of Padova
Josip Pavić, PCI Fortress of Culture Šibenik
Francesca Picchio, University of Pavia

09:30 | INTERNATIONAL GREETINGS

City of Šibenik
PCI Fortress of Culture Šibenik
Institute of Art History
Veneto Region:
Dott. Luigi Zanin - Dirigente Unità Cooperazione Internazionale

Sandro Parrinello
Presentation of the Project "3D SEBENICO"

10:00 | KEYNOTE

Andrej Žmegač
Venetian Fortifications in Dalmatia in the 15th century

10:30 | CITY FORTIFICATIONS AND DEFENCE OF ŠIBENIK DISTRICT

10:30 | Darka Bilić
Castello and Strada di soccorso. Fortifying the Venetian position within the city limits

10:50 | Josip Pavić
Dolac defence wall and city walls. Fortification of the city towards its hinterland

11:10 | Ludovica Galeazzo
Archival sources for the history of Šibenik's fortifications in Venetian archives

11:40 | COFFEE BREAK

12:00 | Andrija Nakić
The Wall of Oštrica and other walled peninsulas around Šibenik

12:20 | Ivan Alduk
An example of district defence. Fort Znoilo of Trogir

12:40 | Ivo Glavaš
Forts of Šibenik nobility in Šibenik district

13:15 | LUNCH

15:00 | DIGITAL DOCUMENTATION INTERPRETATION, AND RESTORATION METHODS

15:00 | Sandro Parrinello
Methods and results of research analysis on Adriatic Fortifications

15:20 | Matteo Bigongiari, Francesca Picchio, Gianlorenzo Dellabartola, Federico Bontempo
Transitioning from Reality to Digital: Methodological Systems and 3D survey application in Analyzing the Oštrica Wall Case Study

15:40 | Anna Dell'Amico, Alberto Pettineo, Lorenzo Mariotti
Maintaining the Past: Fast survey and photogrammetry methods for the representation of the fortified heritage

16:00 | COFFEE BREAK

16:20 | Ilaria Malvone
Visualizing Heritage: Video Documentation of Research and Survey Activities

16:40 | Tomislav Zojčeski
Non-destructive research methods of architectural heritage. Lidar surveying of Šibenik district Fortifications

17:00 | Myriam Pilutti Namer, Chiara Tomaini
Conservation and restoration of archaeological sites and artefacts at IVBC, Venice: best practices and case studies

17:20 | ROUNDTABLE Challenges in the processes of revitalisation and restoration of fortified built heritage

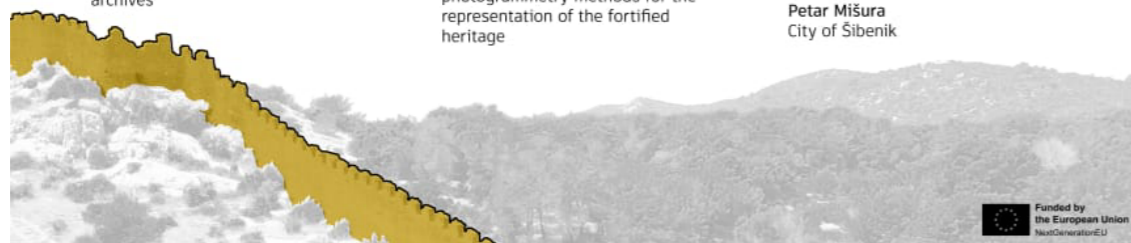
Sandro Parrinello
University of Florence

Myriam Pilutti Namer
Cà Foscari University of Venice/
Venetian Institute for Cultural Heritage

Gorana Barišić Bačelić
PCI Fortress of Culture, Šibenik

Angela Bujas
Conservation office in Šibenik, Croatian Ministry of Culture and Media

Petar Mišura
City of Šibenik

tačke vlasti u Šibeniku u prvoj polovici 15. stoljeća, sagrađen od mora prema kaštelu sv. Mihovila. Kroz komparativnu analizu sličnih primjera na fortifikacijama u Italiji (Padova, Rim, Perugia, Vicopisano), razjasnila je funkciju i povijesni razvoj *strade del soccorso* u Šibeniku. Josip Pavić iz Javne ustanove Tvrđava kulture Šibenik izlaganjem pod naslovom *Dolac defence wall and city walls. Fortification of the city towards its hinterland* predstavio je nova istraživanja povezana s kronologijom nastanka šibenskih gradskih bedema i posljednjeg bedema koji je sagrađen da štiti tadašnje gradsko predgrađe Dolac (*Borgo di Mar*). Izlaganjem *Archival sources for the history of Šibenik's fortifications in Venetian archives*, Ludovica Galeazzo dala je pregled venecijanskih arhivskih izvora kako za gradske fortifikacije tako i za utvrde u obalnom dijelu i neposrednom zaleđu šibenskog distrikta. Andrija Nakić iz Javne ustanove Tvrđava kulture Šibenik izlaganjem *The Wall of Oštrica and other walled peninsulas around Šibenik* donio je najnovija istraživanja obrambenih bedema na istaknutim poluotocima na teritoriju šibenske srednjovjekovne komune, koji su služili za zaštitu zavisnog i distriktnog stanovništva od Osmanlija, s posebnim naglaskom na poluotok Oštrica kod šibenske Grebaštice. Ivan Alduk iz Ministarstva kulture i medija, Konzervatorskog odjela u Imotskom, u izlaganju pod naslovom *An example of district defence. Fort Znoilo of Trogir* prikazao je recentna istraživanja trogirске komunalne tvrđave Znoilo, u kontekstu obrane teritorija srednjovjekovnih komuna Splita i Trogira od Osmanli-

ja. Ivo Glavaš iz Ministarstva kulture i medija, Konzervatorskog odjela u Šibeniku imao je izlaganje pod naslovom *Forts of Šibenik nobility in Šibenik district* u kojem se osvrnuo na obranu istočnog dijela šibenskog teritorija od Osmanlija (kaštel Vrpolje, utvrdu Parisotto i kaštel Andreis), koju su inicirali plemići.

Drugu tematsku cjelinu pod naslovom „Digital documentation, interpretation and restoration methods” otvorio je Sandro Parrinello izlaganjem pod naslovom *Methods and results of research analysis on Adriatic fortifications*, kojim je na primjerima Zadra, Trogira i utvrda u Boki kotorskoj na pregledan način izložio korištenje suvremenih digitalnih metoda kod dokumentiranja fortifikacija. Matteo Bigongiarri i Gianlorenzo Dellabartola sa Sveučilišta u Firenci te Francesca Picchio i Federico Bontempo sa Sveučilišta u Paviji izlaganjem pod naslovom *Transitioning from reality to digital: methodological systems and 3D survey application in analyzing the Oštrica wall case study* prikazali su metodu laserskog skeniranja i fotogrametrijskog snimanja fortifikacija iz blizine. Na istovrsnu tematiku izlaganje pod naslovom *Maintaining the past: fast survey and photogrammetry methods for the representation of the fortified heritage* imali su Anna Dell'Amico sa Sveučilišta u Paviji te Alberto Pettineo i Lorenzo Mariotti sa Sveučilišta u Firenci. Ilaria Malvone sa Sveučilišta u Firenci izlaganjem pod naslovom *Visualizing heritage: video documentation of research and survey activities* dala je videopregled tijekom istraživanja talijanskoga znanstvenog tima na

Talijanska postdoktorandica
Anna Dell'Amico prilikom
snimanja bedema u Grebaštici
FOTO V. Baranović

prostoru Šibenika. Tomislav Zojčeski iz tvrtke Ruina d.o.o. iz Šibenika priopćenjem pod naslovom *Non-destructive research methods of architectural heritage. Lidar surveying of Šibenik district fortifications* prikazao je istraživanje baštine na prostoru nekadašnjega srednjovjekovnog šibenskog distrikta, gradine u Gorišu, utvrde Zvonik u Mirlović Zagori, skradinskoga kaštela, povijesne jezgre Šibenika i šibenske tvrđave sv. Ivana, tehnologijom LiDAR. O praksama konzervacije i restauracije arheoloških nalazišta priopćenjem pod naslovom *Conservation and restoration of archaeological sites and artefacts at IVBC, Venice: best practices and case studies* govoriše su Myriam Pilutti Namer i Chiara Tomaini, obje sa Sveučilišta u Veneciji.

Konferencija je završila okruglim stolom pod radnim naslovom *Challenges in the processes of revitalisation and restoration of fortified built heritage*, u kojem su sudjelovali Sandro Parrinello, Myriam Pilutti Namer, Gorana Barišić Bačelić, ravnateljica Javne ustanove Tvrđava kulture Šibenik, Andrej Žmegač, Angela Bujas, voditeljica Područnog odjela za konzervatorske poslove u Šibeniku Ministarstva kulture i medija, i Petar Mišura, pročelnik Odjela za gospodarstvo, poduzetništvo i razvoj Grada Šibenika. ✕

Lucija Burić

U spomen Vinku Zlamaliku

Hrvatski povjesničari umjetnosti: Vinko Zlamalik (1923.–1991.), znanstveno-stručni skup povodom 100. obljetnice rođenja Vinka Zlamalika, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 7. prosinca 2023.

FOTO M. PETRINOVIĆ

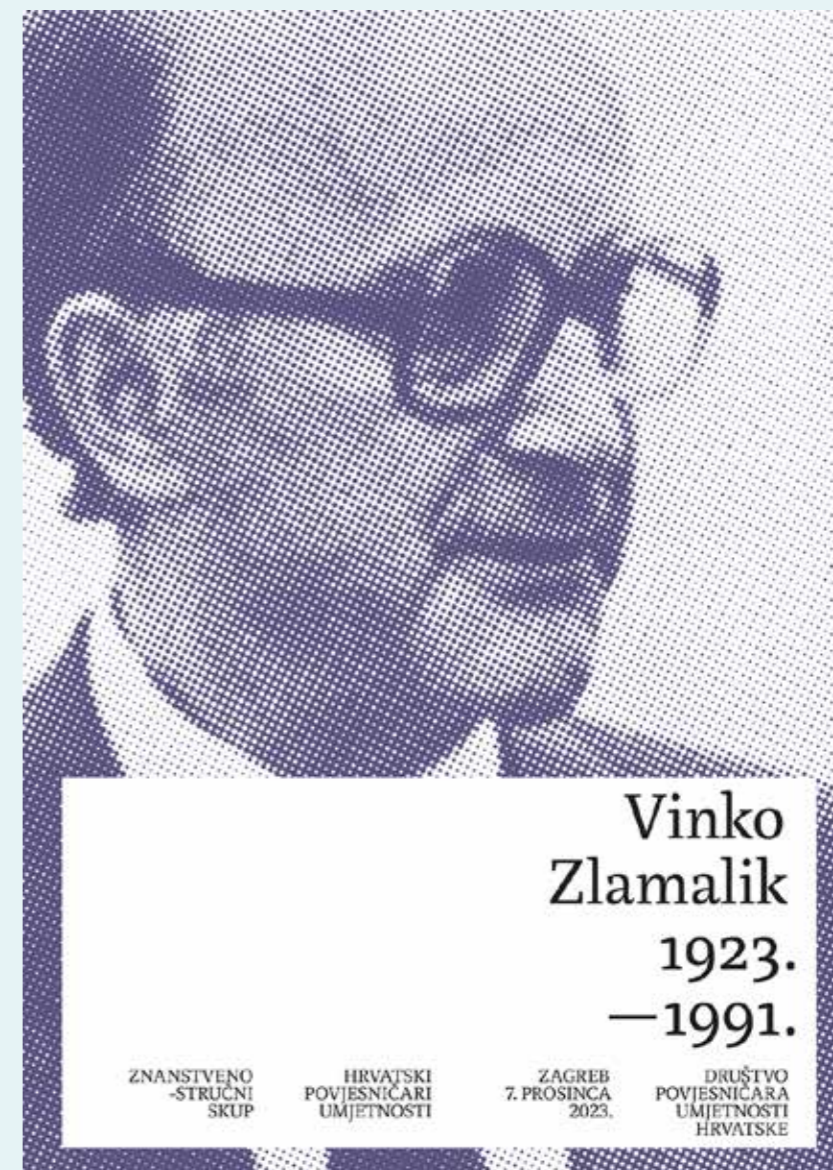
Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske pokrenulo je 2013. projekt *Hrvatski povjesničari umjetnosti* u cilju objedinjavanja spoznaja o radu uglednih domaćih povjesničara umjetnosti i njihova nasljeđa kroz organizaciju ciklusa znanstveno-stručnih skupova. U okviru ovog ciklusa, koji je tijekom posljednjeg desetljeća obradio doprinos Artura Schneidera, Radovana Ivančevića, Gjure Szabe, Lelje Dobronić, Olge Maruševski i Ljube Karamana, 7. prosinca 2023. održan je jednodnevni znanstveno-stručni skup posvećen Vinku Zlamaliku povodom stote obljetnice njegova rođenja. Skup je održan u prostorijama DPUH-a, a organiziran je u suradnji s projektom Hrvatske zaklade za znanost *Istraživanje provenijencije umjetnina u zagrebačkim zbirkama* (IP-2020-02-1356), koji se provodi u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU-a.

Vinko Zlamalik (Gradačac, BiH, 1923. – Zagreb, 1991.), poznat stručnoj javnosti prvenstveno kao dugogodišnji upravitelj Strossmayerove galerije, diplomirao je povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1953., gdje je trideset godina kasnije obranio i svoju doktorsku disertaciju na temu slikarstva Bele Čikoša Sesije. Svoju stručnu karijeru započeo je u Kabinetu za numizmatiku i medalje JAZU-a (danas HAZU), gdje je nastavio djelovati kao upravitelj Galerije od 1964. do kraja života. Za vrijeme njegove uprave fundus Strossmayerove galerije znatno je obogaćen darovima i otkupima, a zaslužan je i za ključne kataloge stalnog postava Galerije te luksuzno izdanje s odabranim djelima iz zbirke

Galerije otisnuto na više stranih jezika. Djelovanje DPUH-a obilježio je kao njegov suosnivač, višedesetljetni predsjednik i glavni urednik znanstvenog časopisa *Peristil*. Njegov znanstveni opus sačinjava niz izložbi, kataloga i monografija posvećenih širokom spektru tema: od medaljerskog stvaralaštva i slikarstva starih majstora sve do moderne umjetnosti na području Hrvatske i povijesti istaknutih donatora i donacija Strossmayerovoj galeriji.

S jedanaest izlaganja povjesničara umjetnosti djelatnih u hrvatskim muzejskim institucijama i na fakultetima, kao i samostalnih istraživača, uz jednoga sudionika iz Bosne i Hercegovine odnosno Slovenije, ovaj je skup označio prilog valorizaciji Zlamalikova svestrana rada kroz suvremenu interpretaciju njegova nasljeđa i predstavljanje važnih novih istraživačkih tema, koristeći njegova istraživanja i radove kao polazišnu točku.

Prvu su sesiju skupa otvorile Josipa Alviž i Jasmina Nestić izlaganjem o Zlamalikovu stručnom formiranju s naglaskom na godine studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, ističući, osim kolegija koje je pohađao, njegov stručni i društveni angažman, čime su obogatile poznavanje njegova životopisa i početaka profesionalnog puta, ali i povijest studija povijesti umjetnosti na zagrebačkom fakultetu. Sanja Cvetnić pružila je uvid u Zlamalikov pionirski znanstveno-istraživački projekt započet 1990., čiji je cilj bio verificirati atribucije djela iz zbirke Strossmayerove galerije te izložila slučaj atribucije slike *Poduka crtanja* Giovanniju

DIZAJN PLAKATA T. Vlanić

Serodineu, kao i sudbinu projekta nakon istraživačeve iznenadne smrti. Na Zlamalikovo djelovanje u Strossmayerovoj galeriji osvrnuo se Ivan Ferenčak, koji je predstavio upraviteljevu nezaobilaznu ulogu u ostvarenju donacije Ante Topića Mimare te opisao dolazak i smještaj Topićevih umjetnina prije njihova uključenja u zbirku Galerije. Pritom su rasvijetljeni podaci o Zlamalikovoj interakciji s donatorom, njegov doprinos u pronalaženju, istraživanju i prezentiranju te precizirane okolnosti realizacije darovnog ugovora. Domađoj Marić zatim je ocrtao važnost Zlamalikova teksta iz kataloga izložbe o donaciji umjetnina Dragana Plamenca Strossmayerovoj galeriji, koji je sačuvao biografske i povijesne podatke o ovom zagrebačkom muzikologu i skladatelju koji je svoju profesionalnu karijeru ostvario izvan Hrvatske. Jutarnji blok predavanja zaključen je doprinosom Ivana Mirnika, koji je donio pregled Zlamalikovih pothvata u izlaganju i obradi medalja i sitne plastike, s naglaskom na izložbu *Memorijal Ive Kerdića*, koja je imala izniman uspjeh i u Njemačkoj.

Popodnevnu sesiju započela je Nina Kudiš doprinosom složenom slučaju *fortune critice* i atribucije vodnjanskog *Panella blaženog Leonea Bemba*, koji je Zlamalik, usprkos mišljenjima domaćih i inozemnih stručnjaka da je djelo izvoran rad Paola Veneziana, već 1967. odredio kao rad njegova prethodnika. Husein Sejko Mekanović za svoj je prilog našao uporište u Zlamalikovim nezaobilaznim katalogima Strossmayerove galerije, točnije u njegovu opisu pet slika iz

franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci, te razmotrio okolnosti ulaska ovih umjetnina u zbirku Josipa Jurja Strossmayera. Temi Zlamalikovih ključnih zalaganja u ulozi upravitelja Strossmayerove galerije vratila se Ljerka Dulibić analizom njegovih kataloga uz osvrt na taj specifičan oblik povijesnoumjetničke literature i raspravu o mogućnostima budućeg prezentiranja zbirnog fonda muzeja, posebice u kontekstu tekuće obnove Akademijine palače te planiranja novoga stalnog postava i kataloga. Mario Pintarić u svojem je izlaganju predstavio novopronađene arhivske dokumente povezane s provenijencijom i smještajem oltarne pale-kopije prema Tizianovoj *Assunti*-riječkog slikara Giovannija Simonettija, koji je ujedno bio Strossmayerov posrednik za nabavu umjetnina u Veneciji, a koja se našla i u fokusu istraživanja Vinka Zlamalika. Osvrćući se na Zlamalikovu primjenu biografske metode u monografskoj obradi slikara Bele Čikoša Sesije, Mihaela Cik skrenula je pozornost na autorovo korištenje pojedinostima iz slikareva života u analizi umjetničkih djela te raspravila teorijsko poimanje autorstva u znanosti o umjetnosti. Skup je zaključen prilogom Petra Preloga, koji je pružio novi interpretativni pogled na Zlamalikovo rijetko spominjano bavljenje slikarstvom Ljube Babića u vidu dviju monografija, utoliko važnijih jer su napisane za vrijeme umjetnikova života i „u njegovoj blizini”.

Znanstveno-stručni skup posvećen Vinku Zlamaliku, kao i prethodni simpoziji organizirani u čast velikanima hrvatske povijesti umjetnosti, od kojih su mnogi obogaćeni i

vrijednim zbornicima koji su iz njih proistekli, još jednom je podsjetio stručnu javnost na korisnost i važnost interpretacije i predstavljanja prošlih doprinosa i znanstvenog nasljeđa. Očuvanje sjećanja na domaću povijest povijesti umjetnosti posebice se pokazalo važnim za reinterpreciju i suvremeno tumačenje tema čijem su istraživanju naši prethodnici utrli put. ✕

Patricia Počanić

Sinteza eksperimentalnog djelovanja – izložba i znanstveno-stručni skup o opusu Aleksandra Srneca

Izložba *70/100 – Aleksandar Srnec: Iz zbirke Muzeja suvremene umjetnosti* (MSU, Zagreb, 26. lipnja – 25. kolovoza 2024.) i znanstveno-stručni skup *Aleksandar Srnec 100* (Dvorana Gorgona, MSU, Zagreb, 2. srpnja 2024.)

U zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti otvorena je još jedna izložba iz ciklusa *70/100* kojom se obilježava 70 godina od osnivanja Muzeja i stota godišnjica rođenja istaknutoga hrvatskog umjetnika – u ovom slučaju, Aleksandra Srneca (Zagreb, 1924. – 2010.). Budući da se zagrebačka publika posljednji put susrela s njegovom retrospektivom prije četrnaest godina, cilj je izložbe bio djelima iz zbirke MSU-a sintezno prikazati medijsku višestrukost, inovativnost i idejnu dosljednost djelovanja, kao i domaći i međunarodni uspjeh ovog istaknutog poslijeratnog umjetnika.

Kustosica izložbe Nataša Ivančević odlučila se za kronološku i tematsku organizaciju izložbenih cjelina kako bi posjetiteljima jasno predočila temeljne (formalne, sadržajne i medijske) segmente umjetnikova opusa. Predstavljani su tako radovi od druge polovine 40-ih godina 20. stoljeća, kada su Srnec i Ivo Kalina oformili umjetničku grupaciju IPIKAS i kada nastaju serije nacрта i perspektiva za izložbene paviljone diljem Europe koje je Srnec ostvario s budućim članovima EXAT-a. Izloženi su crteži i slike nastali početkom 50-ih u vrijeme Srnecovih egzotovskih eksperimenata u vidu geometrijske apstrakcije i manifestnog istraživanja sinteze tzv. čiste i primijenjene umjetnosti, kao i njegova intermedijalna istraživanja na tragu neoplasticizma, konstruktivizma i konkretne umjetnosti – od strukturalnih reljefa u aluminiju i pleksiglasu, zatim pionirskih luminokinetičkih objekata i ambijenata 60-ih i 70-ih pa do geometrijskih

kompozicija u serigrafiji. Izložbeni segmenti dopunjeni su muzejskom i arhivskom dokumentacijom, kao i komparativnim slikarskim djelima, čime je kustosica naglasila dubinu istraživanja i kontinuitet Srnećovih koncepcija kroz čitav opus. Uz ove kronološki i tematski strukturirane cjeline, izložba je upotpunjena manje poznatim umjetnikovim djelima grafičkog dizajna i animacije, među kojima se ističu oblikovanje naslovnica i brojeva časopisa *Svijet* i *Arhitektura*, nekoliko plakata za kulturne manifestacije te animirani film *Čovjek i sjena* (D. Vunak, A. Srneć, 1960.). Premda su izložbom predstavljeni radovi isključivo iz zbirke Muzeja, posjetiteljima su cjelovito, razumljivo i uspješno predočene gotovo sve ključne faze umjetnikova stvaralaštva. Na izložbi su prikazane muzejske akvizicije, a činjenica je da je Galerija suvremenih umjetnosti, odnosno MSU, aktivno podupirala i organizirala Srnećove izložbe od 1969. Ovo ukazuje na važnu ulogu znanja i senzibiliteta kustosa i institucije pri formiranju zbirke i ostavštine za buduće generacije. Time izložba dobiva dodatni, nenadani sloj značenja u vidu autorefleksivne opomene Muzeja samom sebi o važnosti kontinuiranog praćenja rada i otkupa djela suvremenih umjetnika.

Proslavu stote godišnjice Srnećova rođenja, osim izložbe, pratila su brojna događanja za javnost i zanimljiv znanstveno-stručni skup posvećen istraživanjima opusa umjetnika te restauraciji i umjetničkoj reinterpetaciji njegovih objekata. Skup je zamišljen kao dopuna izložbi, a izlaganja znanstvenika, stručnjaka i umjetnika ukazala su na dosad

Foto A. Opalić

nepoznate ili manje poznate Srnebove radove. Vesna Meštrić održala je predavanje preglednog karaktera kojim je slušače provela kroz najvažnije postaje Srnebova opusa i školovanja, kolektivnog djelovanja i izložbenih manifestacija – od crteža i kolaža do *Prostornog modulatora*, luminokinetičkih objekata i multipla, to jest od školovanja na Akademiji likovnih umjetnosti, Arhitektonskom fakultetu i Akademiji primijenjenih umjetnosti u Zagrebu, djelovanja i razvoja idejnih koncepcija u EXAT-u pa do sudjelovanja u nizu ključnih tuzemnih i inozemnih manifestacija, uključujući i *Nove tendencije*. Istaknula je i ulogu MSU-a u organizaciji Srnebovih prvih samostalnih izložaba. Frano Dulibić predstavio je dosad neistraženo i manje poznato djelovanje umjetnika na području karikature, ilustracije i animiranog filma. Fokussirajući se na karikature tiskovina poput *Republike*, *Telegrama* i *Kerempuha*, u kojima Srnebo geometrizaciju, linearizam i plošnost oblika iz slikarstva prenosi u figurativni izraz, Dulibić je ukazao na srodnost karikaturista okupljenih oko časopisa *Kerempuh* i Fadila Hadžića. Njihovu povezanost dodatno je naglasio uspoređujući kultne radove Zagrebačke škole animiranog filma i Srnebova slikarska djela, a projekcijom animiranog filma *Čovjek i sjena* ukazao je na vrhunsku sintezu vizualnoga, glazbenoga i narativnoga ostvarenu kroz jezik geometrijske apstrakcije i kinetizma. Važan doprinos istraživanju umjetnikova opusa ostvarila je Lovorka Magaš Bilandžić u predavanju o Srnebu kao grafičkom dizajneru. Fokussirajući se na dva glavna aspekta umjetnikova

rada na području grafičkog dizajna – komercijalni i onaj za kulturne institucije, izlagačica je u povijesnoumjetničkom i društveno-povijesno informativnom predavanju predstavila Srnebova rješenja za plakate, opremu knjiga i časopisa, različite reklame i propagandni materijal, naglašavajući intermedijalnost njegovih radova uspoređujući ih s primjerima iz slikarstva, kiparstva i opreme interijera, kao i s radovima drugih suvremenika. Istaknula je Srnebovu vještinu povezivanja avangardnih rješenja, popularne kulture i iskustva konzumenata, pozicioniravši ga kao ključnog protagonista hrvatske scene grafičkog dizajna 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća. Nataša Ivančević posvetila se razvoju Srnebova poimanja linije – od pokrenute, preko oprostorene, pa do luminokinetika. Kontekstualizirala je pojavu i značaj revolucionarnih eksperimenata umjetnika poput *Prostornog modulatora* (1953.), *Kompozicije T-5a* (1955.), prvih Srnebovih mobila, *Luminoplastika*, ambijenata i multipla iz 60-ih i 70-ih. Posebno zanimljiv dio izlaganja činili su brojni primjeri reljefa i luminokinetičkih objekata koje je Srnebo izradio za hotele i ugostiteljske objekte diljem jadranske obale, a koji su do sada samo dijelom istraživani. U izlaganju su iznesene i sasvim nove teze o luminokinetičkim objektima primijenjenog karaktera. Mirta Pavić odlično se nastavila na predstavljena istraživanja izlaganjem o očuvanju luminokinetičkih djela na primjeru *Luminoplastike* (1965. – 1967.) izložene na ovoj izložbi. Izlagačica je slušače uvela u temu kompleksnih estetskih, funkcionalnih i etičkih faktora pri

konzervatorsko-restauratorskoj obradi ovog važnog djela. Na primjeru interdisciplinarnog istraživanja dijelova rada – elektromotora, karusel dijaprojektora, ručno crtanih i kolažiranih dijapozitiva – Pavić je pokazala što sve restauratorsko-konzervatorski tim mora uzeti u obzir kako bi (etički i estetski) očuvao *time based media* elemente i performativni karakter rada za buduće generacije. Izlaganje je bilo izvrstan uvod u diskusiju o budućoj prezentaciji rada, s obzirom na interes koji su za izlaganje pokazali londonski Tate i njujorška MoMA. Posljednje izlaganje, ono multimedijalnog umjetnika Davora Sanvincentija, bilo je posvećeno dijalogu dvojice umjetnika ostvarenom u audiovizualnom koncertu naziva *Luminokinetika*, izvedenom na Srnecovoj retrospektivnoj izložbi *Prisutna odsutnost* (MSU, 2010.). Fotografiranjem *Luminoplastike* i eksperimentiranjem s ekspozicijom i otvorom blende, Sanvincenti je pokušao zabilježiti ono što oko ne može vidjeti, a potom u mediju filma predvidjeti svjetlosni trag kulturnog objekta. Anticipaciju svjetlosti i pokreta Sanvincenti je tada zabilježio u 45-minutnoj audiovizualnoj izvedbi, sintezi geometrijsko-apstraktne slike i zvuka. Slušači skupa „iskusili” su samo dio *Luminokinetike* i poželjeli ponovnu izvedbu u skoroj budućnosti.

Izložba *70/100 – Aleksandar Srnec: Iz zbirke Muzeja suvremene umjetnosti* i popratni skup uspješno su podsjetili javnost na ključnu poziciju Srneca unutar povijesnoumjetničkog i institucionalnog kanona, ali i istaknuli do sada manje poznate segmente umjetnikova djelovanja, osobito na području

radova primijenjenog karaktera. Izložba i skup istodobno su valorizirali stvaralaštvo i potaknuli kustose, istraživače i druge stručnjake na nova istraživanja i projekte o djelovanju ovog cijjenjenog protagonista poslijeratne međunarodne umjetničke scene. ✕

Andrej Žmegač

Jedno Tartaglino pismo Meštroviću (1919.)

JUGOSLAV. DRUŠTVO „MEDULIĆ“

:: SPLIT 1919. ::

GIPSOT
MUSEJ

¹ Preslika pisma nalazi se u Arhivu Marina Tartaglie u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu.

Kao protivnik Austrije, Marino Tartaglia Prvi je svjetski rat proveo u Italiji, a nakon toga opet je u Splitu. U ožujku 1919. pisao je Meštroviću, ostavivši tim pismom zanimljiv dokument o razvojnom putu jednog umjetnika.¹ Ponešto iznenađuje da se žali na svoj ekonomski položaj, opisujući svoju oskudicu u Italiji – što je Meštrović morao znati – a sada u Splitu muči ga savjest što živi kod roditelja, još uvijek na njihov teret: „Moje su prilike teške, znate da već 4 ½ godine nisam od svojih primao ništa, a sada povratiti se na staro kada sam već dosta mator biti će mi gotovo nemoguće. Dobro je dok se zadovoljavam jesti i spavati kod svojih, ali i to će imati svoj kraj. Mlađi me već brat pretekao i doprinosi kućnim potrebama a ja jedini muktaš u kući.” Premda misli da je „dosta mator”, Tartaglia je još uvijek bio mlad umjetnik, bilo mu je tada 25 godina.

No primarna svrha pisma bila je Meštrovića informirati o *Izložbi jugoslavenskih umjetnika iz Dalmacije*, koja se tada održavala u Splitu. U tom času Meštrović je, naime, boravio u Parizu, gdje je pripremao priredbu praktično jednakog naziva, *Izložbu jugoslavenskih umjetnika*. Obje su izložbe imale jasnu političku zadaću da u ono doba još neizvjesne situacije neposredno po završetku rata pokažu vrijednost i samosvojnost lokalnoga kulturnog stvaralaštva i time daju argumente protiv talijanskih pretenzija na Dalmaciju. Okolnosti u Splitu bile su napete, u luci su boravili saveznički brodovi, privremena uprava donosila je mjere o javnom životu i kretanju gradom, a o svemu tome Tartaglia je zabilježio: „Ovdje

su prilike tako nerazumljive da Vam ih prosto ne umijem opisati, ja ne pojmim ništa. Znae da smo pod topovima svijetu saveznika i da je bilo malih incidenata što je dovelo do miješanih patrola po gradu, a sada je želja američkog admirala zapovijed za nas.”² U takvo doba dakle, politički osviješteni i angažirani umjetnici žurno organiziraju izložbe, kako bi na svoj način pripomogli uspostavi nove političke realnosti, u koju su iskreno vjerovali. Na splitskoj izložbi, otvorenoj 27. ožujka, izlagali su obojica, a Tartaglia je sudjelovao i u njezinoj organizaciji. Bila je postavljena u gimnastičkoj dvorani Realke, splitske gimnazije, jer u ono doba u gradu nije bilo prikladnijeg prostora za velike izložbe. Tartaglia Meštroviću opisuje postav: „U velikoj sali su vaše velike ‘Udovica’ i ‘Udovice’ zatim pastir i okolo manjih dimenzija ostale. Na zidovima si je gosp. Vidović (duša izložbe) namjestio u glavnom svoje, preostalo mjesto je dano za Mišu i jedan mali prostor meni.”

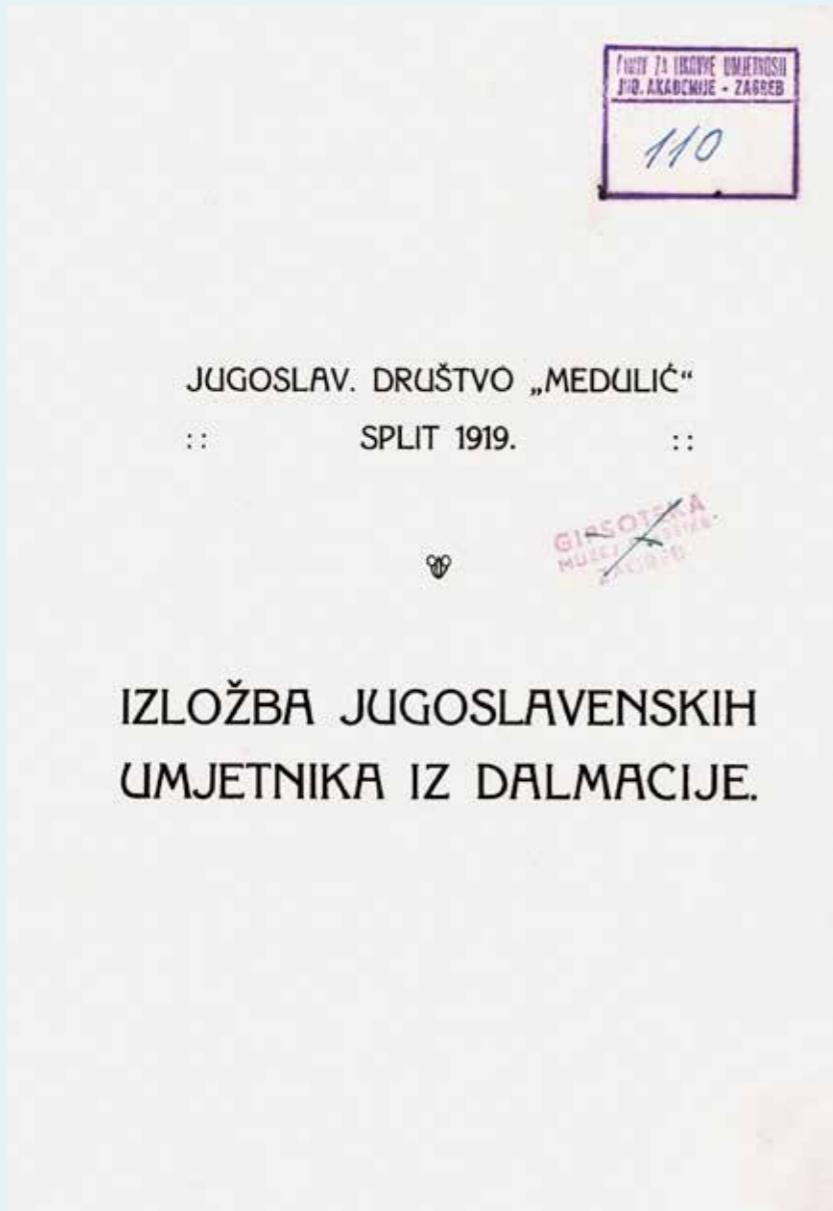
Uz vrlo važan politički kontekst u kojemu je izložba priređena (i koji je sama tražila), ovom ćemo se prilikom posvetiti još zanimljivijem umjetničkom aspektu, i to na primjeru Tartaglih izloženih radova; no unatoč novim podacima iz pisma Meštroviću, naše poznavanje tih djela i dalje je fragmentarno. „Ja izlažem 4 stvari nove. Jednu veliku kompoziciju koju sam Vašom dobrotom bio učinio još u Vašem ateljeru a dovršio malo ovdje, 2 nature morte i jedan portre.” Spomenute slike naslovljene su u izložbenom katalogu ovako: kompozicija je *Studija za sliku*, a dvije mrtve prirode

² Citati su ijekavizirani, jer se Tartaglia u pismu mjestimice služi ekavskim oblicima. U ono doba euforije oko stvaranja nove jugoslavenske zajednice mnogi su pisci upotrebljavali ekavski idiom. A postoje i Tartagliina pisma Meštroviću pisana ćirilicom (!), doduše, s ponekim latiničnim slovom jer se čini da nije bio dovoljno ovladao ćirilicom.

imale su naslov *Maneken (Natura morta)* odnosno *Bog hermafrodit (Natura morta)*. Nažalost, nijednu od njih ne možemo identificirati ni s jednom poznatom odnosno sačuvanom slikom, pa se uvrštavaju u dugi niz Tartaglih važnih, a izgubljenih djela. O *Studiji za sliku* doznajemo da je bila velika (relativan podatak, veća od ostalih), a navod o Meštroviću atelijeru odnosi se na epizodu kada je u doba rata Tartaglia radio u sobi do Meštrovićeva atelijera u Rimu. Slikar je, dakle, to djelo donio sa sobom u Split, što je mogao biti slučaj i s daljnje dvije slike. Premda ih Meštroviću opisuje benignim pojmom mrtve prirode, svojim nazivima iz kataloga izravno upućuju na pripadnost metafizičkom slikarstvu, jer takve motive, a i nazive, susrećemo kod prvaka tog izraza Carràa i De Chirica. Na za Tartagliu važnoj i stoga u literaturi s pravom isticanoj izložbi u Rimu (*Mostra d'arte indipendente*, svibanj 1918.) bio je izložio sliku *Fetiš*, prikaz do danas sačuvane drvene figure neodređena spola, afričkoga folklornog podrijetla. Nije isključeno da je *Bog hermafrodit* koristio motiv te figure, jer odgovara nazivu djela. A *Maneken* je zasigurno bio drveni lutak bez lica, kakav se pojavljuje i na slikama spomenutih talijanskih slikara.

Tartagliino sudjelovanje na splitskoj izložbi 1919. bilo je više nego zapaženo, ali tako da je publika njegove radove, sudeći prema novinskoj kritici, doživjela nerazumljivima i odbojnima.³ Koje su od četiriju slika bile najprovokativnije nije spomenuto; možda su to bile upravo dvije slike metafizičkog/nadrealističkog sadržaja. U reakcijama na Tartagliina

³ Iscrpno o izložbi u: SANDI BULIMBAŠIĆ, *Društvo hrvatskih umjetnika „Medulić” (1908.–1919.): Umjetnost i politika*, Zagreb, 2016., 289–313.

41. Razmišljanje. - Méditations.
42. Pri čaju. - Au thé.
43. Molitva. - Prière.
44. Zapad sunca (Split). - Coucher de soleil (Split).

TARTAGLIA MARIN - Split.

Rodjen u Splitu. — Né à Split.

45. Bog hermafrodit (Natura morta). - Hermaphrodite.
46. Maneken (Natura morta). - Mannequin.
47. Studija za sliku. - Étude.
48. Portret ~~pianiste Dr. Ničića~~. (Priv. vlast.).

ZUPPA ANTUN — Split.

Rodjen u Splitu. — Né à Split.

Karikature :

49. Moj pok. brat. - Feu mon frère.
50. Moj brat Vilko. - Mon frère Vilko.
51. Mladi umjetnik. - Jeune artiste.
52. " " "
53. Umjetnik Sutona. - Artiste du Crépuscule.
54. Gladni soneti. - Sonnets de la faim.
55. Monsieur le Journaliste.
56. Srpski major. - Major Serbe.
57. Doktor prava. - Docteur en droit.
58. Kavana. - Cafè.

— 20 —

djela pojavio se i komentar o nastranosti, pa on Meštrovića izvještava: „Novine se nisu još pozabavile izložbom opširnije – već je spomenula izlagače sa jednim ‘mladim umjetnikom koji skreće pažnju sa svojim nastranim radnjama.’” Reklo bi se da takvu splitsku novinsku kritiku onog doba apsolutno treba shvatiti komplimentom i potvrdom Tartagli-ne modernosti.

Naposljetku ostaje četvrta slika, portret. U katalogu je bio otisnut naslov *Portret pijanista Dr. Ninčića*, no ime je bilo precrtano, tako da je ostao samo naslov *Portret*. Koje je djelo uistinu bilo izloženo ostaje u sferi pretpostavke, no neobično je zanimljivo što slikar o njemu poručuje: „Dragi gosp. Meštroviću, siguran sam da bi Vam se od ovih stvari mojih dopale nature morte i portré, ovaj je toliko modernizmu u prkos da opet zavedena publika vidi u njemu nešto ‘moderna’ jer nije običan mozaik masnih flekova, već savjesno i cjepidlačarski izvedena slika sa toplim skromnim tonom mesa.” Nakon toga komentara treba prosuditi potkrepljuje li pretpostavku da je izložen bio *Portret Mate Meneghella*, danas u splitskoj Galeriji umjetnina, kako se ocjenjuje u literaturi. Tartaglin iskaz nije lako shvatljiv i djelomice je kontradiktoran, no istodobno je sigurno da slikar u djelu cijeni njegovu nemodernističku komponentu i, rekli bismo, tradicionalističku izvedbu. Jesu li to bile samo relativne vrijednosti slike, u odnosu prema dvama provokativnijim i „nastranim” metafizičkim djelima? I kakve slike ima na umu kad govori o „mozaiku masnih flekova”?

Kao što je to i inače čest slučaj, i nakon mnoštva novih informacija (ovdje iz Tartagliina pisma Meštroviću), ostaju i nadalje brojna neodgovorena pitanja. No svakako je vrijedno čitati kako umjetnik tumači vlastito djelo, odnosno kako o tome komunicira s drugim umjetnikom. ✕

Boris Dundović

O nužnosti povratka pravoj kritici

Ubrzanje koje je donio život suvremenog čovjeka, gdje se produkcija sadržaja svojom važnošću agresivno i u potpunosti nametnula nad kvalitetnom misli i stručnim vrednovanjem djela, već je duboko ukorijenilo fenomen uzajamnih pohvala među akterima bilo znanstvene bilo umjetničke ili druge stručne scene, koji je u stvarnosti lišen kritičke misli. Kao što je značajka bilo koje manje, međuovisne zajednice aktera u kulturi, čemu je naša sredina eklatantan primjer, i mi se u svojim pisanim osvrtima danas libimo istaknuti nedostatke i propuste tuđih ostvarenja, često pritom izostavljajući i prijedloge kako da budu bolja. Štoviše, nerijetko ih gotovo bez kriterija uzdižemo i prikazujemo isključivo u najboljem svjetlu, u nadi da će to pridonijeti našoj osobnoj poziciji unutar zajednice ili da je barem neće poremetiti. No kao da nismo svjesni da time, upravo kao visokokvalificirani procjenitelji produkcije svoje sredine, poništavamo iznimno bitan pokazatelj društvenog dosega – kritiku – a ona, posljedično, gubi svoj inherentni smisao usmjeravanja ka višim standardima ukupnoga djelovanja.

Važno se stoga podsjetiti da je današnje porazno stanje u potpunosti suprotno prošlom stoljeću, kada je kultura kritike još uvijek dominirala pisanom produkcijom renomiranih znalaca i stručnjaka. Čitamo li kritike iz 19. i početka 20. stoljeća, nećemo naći uzajamne pohvale bez istinskog uvida u djelo. Taj je ton rezerviran isključivo za laudacije. Štoviše, vrlo decidiranim i oštrim vokabularom jedan će John

Ruskin kritizirati svoje suvremenike, a danas će nam se njegove riječi možda činiti suviše oštrima. No upravo one jedna su od silnica osiguravanja kvalitete daljnega umjetničkog, projektantskog, istraživačkog, konzervatorskog i drugog rada. Kritika, dakle, nije bila samo procjena djela, već ključni element u izgradnji profesionalnih standarda i unaprjeđenju znanosti, umjetnosti ili struke općenito. Prvenstveno je konstruktivni alat kojim se osigurava objektivnija procjena određenog djela i njegova potencijala. Njome se ističu vrijednosti i doprinosi, ali i nedostaci, te ukazuje na mjesta gdje je moguće unaprjeđenje i poboljšanje. Ako kritika redovito izostaje, vrlo je sigurna opasnost od smanjenja inovativnosti te pada ukupne kvalitete ostvarenih rezultata zajednice.

Svojevrsnu anamnezu društva zahvaćenog spomenutom boljkom nekritičnosti ponudio je još u godinama pred Prvi svjetski rat austrijski esejist i pisac Robert Musil u svojem predavanju naslovljenom *O gluposti (Über die Dummheit, 1937.)*. Za razliku od prirodne, nepromišljene i bezazlene gluposti, više pažnje pridaje onoj inteligentnoj, promišljenoj, koja postaje opasna jer se pojavljuje u intelektualnim krugovima. Potonja ne potječe iz neznanja, već iz nevoljkosti da se preispitaju ustaljena uvjerenja i stavovi, a često se ogleda u rigidnosti mišljenja i odbijanju upravo kritičkog promišljanja. Musilove riječi pritom kao da zrcale današnji općeprihvaćeni stav prema kritici: „Kod podređenoga ona se cijeni, ali samo tako dugo dok je povezana s bezuvjetnom odanošću. U trenutku kad joj ponestane potvrde

¹ ROBERT MUSIL, *O gluposti*, Zagreb, Sandorf, 2024., 37–38.

te osobine i postane nejasnim ide li nadređenome u korist, rjeđe je se naziva pameću, nego neskromnošću, drskošću ili podlošću; i često nastaje takav odnos kao da se ona u najmanju ruku suprotstavlja časti i autoritetu pretpostavljenoga, iako mu zapravo ne ugrožava sigurnost.”¹

Naš današnji pristup kritici i kritičkoj misli neodoljivo podsjeća i na fenomen koji je još 1969. srpski filozof Radomir Konstantinović analizirao u svojoj poznatoj *Filosofiji palanke*. U njoj palanački mentalitet Konstantinović opisuje kao sklonost malih sredina da kroz strah od promjene odnosa i isticanja održavaju svoj *status quo*, pri čemu se svaki oblik kritike doživljava kao prijetnja jedinstvu i sigurnosti zajednice. Strah od isticanja osobnim mišljenjem unutar palanke pritom uzrokuje da se pojedinačna mišljenja i glas kritike često potiskuju u korist kolektivnog konformizma. Nije pogrešno ustvrditi kako se taj pristup jasno iskazuje u današnjoj kritici domaće sredine, poglavito u umjetničkoj i arhitektonskoj sceni; ondje se, umjesto da djeluje kao katalizator za postizanje izvrsnosti, takva „kritika” upotrebljava kao alat za održavanje osobne i profesionalne sigurnosti unutar zajednice i time dobrano umanjuje njezin stvarni potencijal. No to ne samo da ograničava razvoj pojedinaca nego i cjelokupne, posljedično tribalizirane, intelektualne scene.

Kritiku je bitno definirati kao politički i moralni stav, kao obvezu međusobnog podsjećanja aktera zajednice da se prostor za napredak stvara tek destabilizacijom ustaljenih odnosa moći, baš kao što je to zaključio Michel Foucault u svojem

predavanju pred Francuskim filozofskim društvom 1978. U predavanju naposljetku i objavljenom pod naslovom *Što je kritika? (Qu'est-ce que la critique?)* Foucault naglašava da je upravo ona alat za ostvarivanje autonomije, odnosno način da ne budemo vođeni neupitnim autoritetima. Foucault naglašava da je kritika proces preispitivanja te izazivanja dominantnih diskursa i istina koje su nam nametnute, jer im je temelj zapravo povijesni proces koji se razvio u cilju upravljanja kroz religijske i političke institucije. I kritika ranije spomenutog Ruskina bila je društveno angažirana dijagnoza kulture u moralnim i političkim terminima. Kritika tako nije samo pasivno osporavanje, već aktivni čin promišljene nepopustljivosti prema autoritetu te ključni alat za preispitivanje dominantnih narativa i otvaranje prostora inovacijama. Kritika je ujedno i alat za emancipaciju, jer zahtijeva od pojedinaca da preispituju svoje znanje i granice svojeg razumijevanja.

U istom predavanju, Foucault objašnjava da znanje ne postoji neovisno o moći; štoviše, ti su entiteti neraskidivo povezani, a mehanizmi prisile i ovjeravanja istine stvaraju prihvatljive oblike znanja unutar određenih povijesnih konteksta. Osvrće se i na racionalizaciju koja se često smatra temeljnim pokretačem modernosti, no ukazuje na to da racionalnost često dovodi do prekomjerne moći. Kritika, dakle, nipošto ne funkcionira tek kao puklo sredstvo osporavanja, već kao alat za stvaranje novih oblika znanja i otvaranje prostora za inovaciju i napredak unutar uspostavljenog sustava.

U suvremenom diskursu to znači da kritika ne smije biti pasivna, već mora aktivno razotkrivati ove mehanizme odnosa između znanja i moći, demistificirajući pritom sustav koji podržava i održava osrednjost ili pak nepotpune istine. Dakle, naizgled paradoksalno jest to kako je, da bi se uspostavljene pozicije moći uopće održale, prisutnost kritike nužna – štoviše, tek ona učvršćuje njihovu poziciju.

No zašto onda u tolikoj mjeri izbjegavamo njegovanje kulture kritike? Praksa izbjegavanja kritike i uzajamnog hvaljenja u intelektualnim sredinama može se usporediti i s recentnije definiranim psihološkim fenomenom koji opisuje psihoterapeutkinja Whitney Goodman u svojoj zapaženoj knjizi *Toksična pozitivnost (Toxic Positivity, 2022.)*. Fenomen toksične pozitivnosti obilježen je atmosferom neautentičnog sudjelovanja u intelektualnom životu zajednice, u kojoj se pretežno potiskuje ikakvo javno uzrokovanje potencijalno negativnih emocija. Posljedica je takvoga pristupa opće stanje u kojem su svi članovi zajednice prisiljeni isključivo pozitivno ocjenjivati rad svojih kolega, izbjegavajući rasprave i pružanje konstruktivnih povratnih informacija. Ali zadovoljstvo pojedinca čiji rad je izbjegao pravu kritiku traje kratko te je, uslijed već spominjane stagnacije, kako kazuje Goodman, obeshrabren i tjeskoban: nasukan plimom površnog pristupa njegovu djelu, kolegijalna mu okolina nije ponudila stvarne smjernice za daljnji rad.

U suvremenom svijetu, gdje su institucije, autoriteti i stručnjaci često nositelji normi i standarda, kritika postaje

ključni alat za suprotstavljanje neupitnom prihvaćanju „istine”. Kritika je prvenstveno dinamičan proces koji se ne temelji na zatvorenim uzročnim nizovima, već na neprekidnoj interakciji između moći i znanja. Zreo i uravnotežen kritički pristup prema vlastitom i tuđem radu ključan je za zdrav osobni i profesionalni rast te pomaže uvidjeti aspekte koji zahtijevaju poboljšanje, kao i one koji zaslužuju priznanje.

Ova invokacija autentične kritičarske prakse, poglavito unutar umjetničkih i istraživačkih krugova, zagovara već nasušno potreban povratak kritici kao esencijalnom dijelu intelektualnog diskursa. Njezin izostanak ne pridonosi dugoročnoj kvaliteti odnosa niti pomaže u postizanju zajedničkih ciljeva, a mediokritetnom jedoumlju pretpostavljenih pozicija moći u stručnim, a poglavito u umjetničkim i znanstvenim zajednicama, mjesta nema. Rad autora koji nikada nije bio izložen istinskoj kritici, te nije na temelju nje unaprijedio svoj pristup, stoji na krhkim temeljima. Naposljetku, i prava kolegijalnost ogleđa se u spremnosti da se pridonese kolektivnom rastu i razvoju, što uključuje iskreni, autentični pogled na produkciju zajednice kojoj pripadamo. ✕

LITERATURA:

MICHEL FOUCAULT, *What Is Critique? and The Culture of the Self*, The University of Chicago Press, Chicago, 2024.

WHITNEY GOODMAN, *Toksična pozitivnost: Kako (pre)živjeti u svijetu opsjednutom srećom*, Stilus, Zagreb, 2023.

RADOMIR KONSTANTINOVIĆ, *Filosofija palanke*, Litteris, Zagreb, 2020.

ROBERT MUSIL, *O gluposti*, Sandorf, Zagreb, 2024.

 Projekti HRZZ

Ana Šverko

ISTRAŽIVAČKI ZNANSTVENI PROJEKT

„Where East meets West“: Putopisni narativi i stvaranje slike o umjetničkoj baštini Dalmacije u modernoj Europi (c. 1675. – c. 1941.)

„Where East meets West“: Travel narratives and the fashioning of a Dalmatian artistic heritage in modern Europe (c. 1675 – c. 1941)

AKRONIM: TraveloguesDalmatia

TRAJANJE: 18. prosinca 2023. – 17. prosinca 2027.

VODITELJICA: dr. sc. Ana Šverko

SURADNICI: dr. sc. Joško Belamarić, dr. sc. Mateo Bratanić, dr. sc. Irena Kraševac, dr. sc. Sandra Križić Roban, dr. sc. Katrina O’Loughlin, dr. sc. Cvijeta Pavlović, dr. sc. Marko Špikić, dr. sc. Elke Katharina Wittich, dr. sc. Sanja Žaja Vrbica

SLUŽBENA MREŽNA STRANICA: <http://grandtourdalmatia.org>

Sredinom prosinca 2023. u Institutu za povijest umjetnosti započela je provedba četverogodišnjega istraživačkog projekta „Where East meets West“: *Putopisni narativi i stvaranje slike o umjetničkoj baštini Dalmacije u modernoj Europi (c. 1675. – c. 1941.)* (TraveloguesDalmatia, 2023. – 2027.) koji financira Hrvatska zaklada za znanost. Taj se projekt nadovezuje na rezultate HRZZ-ova uspostavnog projekta *Dalmacija kao odredište europskog Grand Toura u 18. i 19. stoljeću* (Grand Tour Dalmatia, 2014. – 2017.), prvog u Hrvatskoj koji je ravnopravno analizirao tekstualne i vizualne putopisne narative. Fokus je ovog projekta promjena uloge putopisa – s deskripcije prostora na interpretaciju umjetničke baštine Dalmacije – u razdoblju kada se putopisni žanr popularizirao i internacionalizirao.

Projekt se temelji na hipotezi da razumijevanje formiranja slike o dalmatinskoj umjetničkoj baštini u europskom imaginariju zahtijeva interdisciplinarnu i komparativnu analizu širokog raspona putopisnih narativa koji su pridonijeli tom procesu. Putopisi su uvelike formirali europski identitet Dalmacije na interpretaciji umjetničke baštine zahvaljujući geografsko-političkoj poziciji na granici Istoka i Zapada, na kojoj su doticaji kršćanskih i islamskih duhovnih pojasa ostajali zabilježeni u umjetničkom stvaralaštvu. Ovo je istraživanje osobito važno u kontekstu suvremene historiografije, koja kritički revidira percepcije o povijesti umjetnosti srednjoistočne Europe. Stoga u znanstvenom utvrđivanju doprinosa

putopisnih narativa pozicioniranju dalmatinske umjetničke baštine u europskoj perspektivi, kao pretpostavci za kritičku reviziju te pozicije, nalazimo teorijsku i historiografsku relevantnost projekta za europsku povijest umjetnosti i druge humanističke discipline, ali i za izgradnju suvremenoga hrvatskog kulturnog identiteta.

Sljedeća je hipoteza da je putopis autonomna multidisciplinarna i multimedijaska praksa, što u domaćem znanstvenom diskursu još nije u potpunosti usklađeno s međunarodnim dosezima. Stoga se predlaže proširenje kategorije putopisa u skladu sa suvremenom metodologijom na putničko iskustvo izloženo u različitim medijima, uključujući prvi sustavni istraživački fokus na ženske putopisne narative.

Treba istaknuti da je tijekom projekta *Grand Tour Dalmatia* započela organizacija godišnjega znanstvenog programa *Otkrivanje Dalmacije (Discovering Dalmatia)*, koji od tada kontinuirano javnosti otkriva putnike koji su kroz povijest sugestivno istraživali i opisivali spomenike, geografiju, mentalitet, običaje, nošnje i perspektive Dalmacije, čija je kulturna baština, kao produkt izrazito bogatih razmjena utjecaja, privlačila učene putnike iz različitih kulturnih krugova. Sudjelovanjem u aktivnostima ovog programa kroz godine se spontano okupio istraživački tim ovog projekta.

Prva godina provedbe projekta započela je istraživanjima u arhivima, muzejima, knjižnicama i drugim zbirkama u Beču, Londonu i Parizu, kako bi članovi tima prikupili, selektirali i analizirali tiskane i rukopisne putopisne narative

te originalne putopisne crteže i fotografije o dalmatinskim spomenicima stranih autora. S obzirom na nova istraživanja, revitalizirana je kronogeografska baza podataka o putopisima o Dalmaciji, nastala u sklopu projekta *Grand Tour Dalmatia*, ali i cijela mrežna domena tog projekta, čime se promovira digitalna ekologija i osigurava funkcionalnost baze za potrebe novog projekta.

Uz sudjelovanja na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima i kolokvijima te dvama javnim predstavljajima projekta, vrhunac diseminacije rezultata istraživanja u prvoj godini bila je organizacija međunarodnoga znanstvenog skupa pod istim naslovom kao i sam projekt, koji je održan od 12. do 14. prosinca 2024. u Splitu, u okviru desetog izdanja *Otkrivanja Dalmacije*. Na skupu se okupilo 22 izlagača iz devet zemalja, a sa svojim je izlaganjima sudjelovalo sedam članova projektnog tima. Osim toga, članovi tima objavili su četiri znanstvena rada te posvetili godinu i produkciji znanstvenog zbornika *Travel Stories and the Eastern Adriatic. With a Section About the Travels of Thomas Graham Jackson* u izdanju Instituta za povijest umjetnosti. Uz studentske i znanstvene radionice te druge istraživačke i diseminacijske aktivnosti, do kraja provedbe projekta planirane su još dvije veće publikacije koje bi sumirale rezultate ovog četverogodišnjeg istraživanja. ✕

Irena Kraševac

ISTRAŽIVAČKI ZNANSTVENI PROJEKT

Arhitektura i kultura stanovanja u Zagrebu 1880. – 1940.

Architecture and Housing Culture in Zagreb in the Period 1880–1940

AKRONIM: ARHZAG

TRAJANJE: 18. prosinca 2023. – 17. prosinca 2027.

VODITELJICA: dr. sc. Irena Kraševac

SURADNICI: dr. sc. Tamara Bjažić Klarin, dr. sc. Katarina Horvat-Levaj, dr. sc. Ivana Mance Cipek, dr. sc. Marina Bagarić, dr. sc. Vanja Brdar Mustapić, dr. sc. Katarina Horvat, dr. sc. Branko Ostajmer, izv. prof. dr. sc. Jana Vukić, Irena Šimić, dipl. pov. umjetnosti, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh., Boris Dundović, mag. ing. arch. i konzervator arhitekt

SLUŽBENA MREŽNA STRANICA: ipu.hr/article/hr/1616/arhitektura-i-kultura-stanovanja-u-zagrebu-18801940

Hrvatska zaklada za znanost prihvatila je natječajni prijedlog za financiranje četverogodišnjega istraživačkog projekta „Arhitektura i kultura stanovanja u Zagrebu 1880. – 1940” (IP-2022-10-9503) koji se provodi na Institutu za povijest umjetnosti.

Povijesna stambena arhitektura Donjeg grada čini glavni urbani korpus i definira identitet Zagreba kao srednjoeuropskog grada. Projekt polazi od činjenice da je stambena arhitektura donjogradskog područja trenutno najugroženija od daljnjih devastacija, propadanja i potpunog uništenja pojedinih kuća i blokova te joj treba pridati znatniju pažnju nego javnim zgradama na tom prostoru, koje lakše ulaze u procese obnove nakon potresa 2020. i koje su dosad bile uglavnom visoko valorizirane i pojedinačno zaštićene. Aktualnost projektnog prijedloga odlikuje se upravo u trenutku znatnih promjena koje se događaju u vezi s konstrukcijskom i cjelokupnom obnovom donjogradskoga građevnog tkiva i aspiracijama za zamjenskom gradnjom i suvremenim interpolacijama. Projektom se dosadašnje spoznaje o zagrebačkoj donjogradskoj arhitektonskoj baštini nadograđuju novim spoznajama o izgradnji i povijesnom prostornom razvoju, a zahvaljujući interdisciplinarnom pristupu, obuhvaćeno je i istraživanje iz područja urbane sociologije i povijesti građanske kulture na prijelazu 19. u 20. stoljeće i u međuratnom razdoblju.

Ciljevi projekta definirani su kroz devet točaka: (1) istražiti, sistematizirati i valorizirati korpus izgradnje zagrebačkoga

Donjeg grada, uključujući tipološke, morfološke, stilske i konstruktivne značajke te načine reguliranja provedbe gradnje, a specifičan je cilj istražiti aktualno stanje i kvalitetu prostora stanovanja iz sociološke perspektive; (2) komparativno istražiti korpus stambene arhitekture u srednjoeuropskom području i ukazati na primjere i iskustva srednjoeuropskih gradova u obnovi njihovih povijesnih jezgri; (3) sagledati povijest pojedinih građevina i valorizirati provedbene prenamjene i preoblikovanja u prošlosti i budućnosti; (4) atribuirati pojedine projekte i utvrditi autorstva nepoznatih i manje poznatih zagrebačkih graditelja koji su realizirali dio donjogradskih stambenih, stambeno-najamnih i stambeno-poslovnih zgrada u navedenom razdoblju; (5) istražiti stavove i memoriju prostora stanovnika središta Zagreba te usporediti značajke kulture života i kvalitete prostora stanovanja danas i tijekom perioda od 1880. do 1940. te rekonstruirati sliku zagrebačkoga građanskog društva i njegove stambene kulture; (6) metodološki nadograditi konzervatorski i restauratorski pristup pri obnovi povijesnih stambenih zgrada na temelju komparativne analize inozemnih konzervatorskih praksi, suvremene teorije konzerviranja i tehnoloških mogućnosti današnjice; (7) educirati stanovnike Zagreba o važnosti i vrijednosti ovoga nasljeđa kroz javni, interdisciplinarni dijalog stručnjaka i nadležnih ustanova; (8) izrada baze podataka o stambenoj arhitekturi Donjega grada s pomoću geoinformacijskog sustava ArcGIS; (9) objava znanstvenih radova, održavanje međunarodne

znanstvene konferencije u Zagrebu i objava zbornika radova te organiziranje dviju izložaba.

Prva godina rada na projektu konsolidirala je istraživačku grupu koja je održala četiri redovna sastanka povezana s planiranjem i provedbom radnog plana. Održane su dvije radionice prijenosa znanja, *Stambena arhitektura Rudolfa Lubynskog I. i II.*, jedna javna tribina, *Akcija S.O.S. za Zagreb i njezine refleksije*, pet javnih predavanja i više predstavljanja projekta. Objavljena su dva znanstvena rada, jedan u časopisu AI (Tara Bjažić Klarin, *Review of Aleksander Laslo's Research on Late Nineteenth and Early Twentieth-Century Architecture in Zagreb – on the occasion of the tenth anniversary of the death*, u: *Prostor*, br. 67 (2024.), 16–25.) i jedan u zborniku međunarodne konferencije (Irena Kraševac, *Die Erdbeben von 2020 und Probleme der Konservierung des architektonischen Kulturerbes von Zagreb*, u: *Veröffentlichungen des Arbeitskreises Theorie und Lehre der Denkmalpflege e.V.*, Band 33; *Erschütterung. Erde und Erbe in der Krise*, 2024, 58–63). Urednički je priređena jedna monografija (Martina Pavković, *Arhitekt Vjekoslav Bastl*, IPU, 2024., urednik izdanja Boris Dundović). Članovi istraživačke grupe obavili su istraživački terenski rad u inozemstvu (Ljubljana, Beograd, Budimpešta) i sudjelovali u koncipiranju i izradi izložbe *Downtown Zagreb*, održane u Gradskoj vijećnici u Braziliji i na Arhitektonskom fakultetu u São Paulu u studenome 2024. Kroz mentorski rad Irene Šimić i pripremu radionice prijenosa znanja u sklopu projekta ARHZAG bili su uključeni brojni studenti

povijesti umjetnosti, sociologije i arhitekture koji su prisustvovali radionicama i aktivno se uključili u istraživanje, a projektna tema bila je dobro zastupljena u medijima te su članovi istraživačke grupe pozivani u radijske i TV emisije u kojima su govorili o projektu i aktualnoj situaciji u vezi s obnovom Zagreba (Irena Kraševac, Tamara Bjažić Klarin, Katarina Horvat-Levaj, Jana Vukić). [×](#)

Autori priloga

Lucija Burić

povjesničarka umjetnosti,
luce.buric@gmail.com

prof. dr. sc. Valnea Delbianco

samostalna istraživačica
valnea.delbianco@unipu.hr

Boris Dundović

arhitekt i konzervator,
stručni suradnik u Institutu za povijest umjetnosti
bdundovi@ipu.hr

dr. sc. Ivo Glavaš

povjesničar umjetnosti,
Konzervatorski odjel u Šibeniku Ministarstva kulture i medija RH
ivo.glavas@min-kulture.hr

Ena Katarina Haler

arhitektica,
stručna suradnica u Institutu za povijest umjetnosti
ehaler@ipu.hr

Luka Hornung

arhitekt,
stručni suradnik u Institutu za povijest umjetnosti
lhornung@ipu.hr

Ana Kaniški

povjesničarka umjetnosti,
samostalna istraživačica
ana.kaniski@gmail.com

dr. sc. Irena Kraševac

povjesničarka umjetnosti,
znanstvena savjetnica u Institutu za povijest umjetnosti
ikrasevac@ipu.hr

Patricia Počanić

povjesničarka umjetnosti,
asistentica na Odsjeku za povijest umjetnosti
Filozofskog fakulteta u Zagrebu
ppocanic@ffzg.unizg.hr

dr. sc. Ana Šverko

arhitektica,
znanstvena savjetnica u Institutu za povijest umjetnosti
asverko@ipu.hr

dr. sc. Andrej Žmegač

povjesničar umjetnosti,
znanstveni savjetnik u Institutu za povijest umjetnosti
azmegac@ipu.hr

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

KV ART AL

GODINA XXI-1|2-2024

IZDAVAČ:

Institut za povijest umjetnosti

Ulica grada Vukovara 68

10000 Zagreb, Hrvatska

tel: +385 1 61 12 047

faks: +385 1 61 12 742

e-mail: kvartal@ipu.hr

<https://www.ipu.hr/article/hr/81/kvartal-kronika-povijesti-umjetnosti-u-hrvatskoj>

ISSN 1845-4356 [ONLINE IZDANJE]

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

Autori priloga:

Lucija Burić
Valnea Delbianco
Boris Dundović
Ivo Glavaš
Ena Katarina Haler
Luka Hornung

Ana Kaniški
Irena Kraševac
Patricia Počanić
Ana Šverko
Andrej Žmegač

K
M
A
R
T
A
L

ISSN 1845-4356

Nova izdanja—Znanstveni skupovi i radionice—Varia—Projekti HRZZ

GODINA XXI-1|2-2024

Kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

IKV

ART

ALL

GODINA XXI-1|2-2024